

Anser

Verenigingsblad van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe
Jaargang 61, nummer 2, augustus 2023

Anser

Verenigingsblad van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe.
Jaargang 61, nummer 2, augustus 2023.

De vereniging is opgericht op 17 november 1961 met als doel de bescherming van de vogels en hun leefgebieden op de Noord-Veluwe, in de ruimste zin des woords.

Ledenadministratie en contributie

Opgave nieuwe leden en donateurs bij de secretaris. Opzegging lidmaatschap vóór 1 november bij de secretaris.

De contributie is voor leden € 17,50 per jaar en voor donateurs (rechtspersonen) minimaal € 50,- per jaar.

Jeugdleden tot 16 jaar betalen € 6,- per jaar. Leden en donateurs ontvangen gratis ons verenigingsblad Anser.

Huisgenootleden betalen € 10,- per jaar en ontvangen geen (extra) Anser.

De contributie dient aan het begin van het nieuwe jaar te worden voldaan op bankrekening: NL08 TRIO 0379478153 t.n.v. 'Vogelbeschermingswacht'. U ontvangt hiervoor van onze penningmeester een nota per mail.

Het lidmaatschap van nieuwe leden gaat pas in na ontvangst van de contributie.

Bestuur

Voorzitter: Louw den Besten, De Visserlaan 17, 8072 XD Nunspeet, email: voorzitter@vbwnoordveluwe.nl, tel. 0341-257382.

Secretaris: Dik Bos, Douglaslaan 1, 3843 BZ Harderwijk, email: secretaris@vbwnoordveluwe.nl, tel. 06-20502568.

Penningmeester: Otto Pellegrom, Mastmeen 53, 3844 KE Harderwijk, e-mail: penningmeester@vbwnoordveluwe.nl, tel. 06-50261849.

Lid: Henri Heussen, Krommekamp 306, 3848 DW Harderwijk, email: hheussen@solcon.nl, tel. 0341-428217.

Lid: Frans Deuring, Schippersmeen 25, 3844 CK Harderwijk, email: fransdeuring@hotmail.com, tel. 0341-424817.

Lid: Frida Hengeveld, Ellestraat 49a, 8081 GD Elburg, email: fridahengeveld@gmail.com, tel. 06-51344514.

Redactie Anser

Roel Pannekoek, Clarendallaan 20, 3841 DG Harderwijk, email: rgpannekoek@gmail.com, tel.: 06-42940159.

Jan Nijendijk, Meerkoetmeen 56, 3844 XR Harderwijk, email: nijhorst@planet.nl, tel.: 06-10696121.

Benno van den Hoek, Schokkerstraat 43, 8081 KL Elburg, email: bennovdhoek@hotmail.com, tel.: 06-12192978.

Contactpersonen

* Waarnemingen – Benno van den Hoek, email: bennovdhoek@hotmail.com, tel.: 06-12192978.

* Webmaster – Ard Smit, email: ard@ardenco.nl, tel.: 06-22177063. www.vbwnoordveluwe.nl.

* Natuurbeschermingswerkgroep VBW – Jaap Schröder, Mecklenburglaan 9, 3843 BN Harderwijk, tel.: 06-38615532, email: schroder.zoomers@caiway.nl.

* Boerenwaluwen (Stichting Hirundo) – Bennie van den Brink, Bovenstraatweg 17, 8096 PC Oldebroek, tel. 0525-621347, email: zwaluwbrink@hotmail.com en www.boerenwaluw.nl.

* Wetlandwacht Veluwerandmeren – Geert Jan Prins, De Hagen 8, 8096 MB Oldebroek, tel. 06-52646700, email: prins@will2sustain.com.

* Vereniging Gierzwaluwbescherming Nederland – Jaap Schröder.

* Huis- en Oeverwaluwen – Roel Pannekoek.

Kopij voor Anser

Zenden via e-mail aan de redactie vóór de hieronder genoemde datum. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de artikelen en behoudt zich het recht voor bijdragen niet te plaatsen of aan te passen. Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

De redactie dankt alle fotograferende leden voor het belangeloos beschikbaar stellen van hun foto's voor deze Anser.

Anser wordt opgemaakt via de software van Editoo en geprint in de drukkerij van Editoo in Arnhem.

Sluitingsdatum kopij Anser 3: 15 oktober 2023.

Omslag: Zomertortel, tek. Ruud Weenink.

Van de voorzitter

© Gele kwikstaart (foto: Rini Lambou).

In dit zomernummer is het vogeljaar al weer aan een rustperiode toe. Na het broeden komt het ruien en rusten en wordt het al weer stiller in de vogelwereld. De vogelaars maken zich op voor de eigen jaarlijkse trek naar 'betere' oorden. Best een geschikte tijd om eens aan bezinning te doen. Ik kwam dankzij een van onze meelevende leden een interessant artikel tegen in Nature Today (11 juni 2023). In dat artikel geeft Matthijs Schouten ('huisfilosoof' van Staatsbosbeheer) een analyse van de huidige problemen tussen mens en milieu. Zijn stelling is dat een belangrijke factor van de problemen ligt in de houding die de westerse mens inneemt ten opzichte van de natuur. "Wij hebben de aarde uitgeput". Het gaat hem om de grondhouding die we innemen; "Dat is een basisgevoel dat we vaak - onbewust - hebben over hoe mens en natuur zich verhouden".

Je kunt een aantal grondhoudingen onderscheiden: Als 1e. De heerser. Die houding gaat al terug op de oude Grieken, met een waarde-indeling waar de mineralen onderop staan, dan de planten de dieren en uiteindelijk bovenaan de mens. Alles staat ten dienste van de mens. In het Christendom is daar veel van overgenomen. In die grondhouding zit volgens Schouten de bron van alle crises waar we nu in zitten. 'De aarde uitgeput'. Als 2e grondhouding is er de mens als rentmeester. Die komt uit de scheppingsordening van de Hebreeuwse Bijbel. De mens moet de schepping beheren voor de schepper, de eigenaar. Je mag de natuur gebruiken maar niet misbruiken. Een biologische boer gaat er van uit dat de grond niet van hem is, maar dat hij die mag gebruiken, zonder hem uit te putten. Een soort bruikleen, waarbij ook telt dat de mens de grond moet bewaren om door te kunnen geven aan volgende generaties. De mens staat nog wel centraal. Als 3e De mens als partner van de natuur. Deze houding is in andere culturen al vroeg aanwezig: bijv. in het Hindoeïsme en Boeddhisme. De natuur is een wereld vol wezens waar je rekening mee moet houden, zowel de boom als het insect als het meer. De natuur heeft in die denkwijze een eigen belang, los van de mens. Deze houding komt in onze tijd ook vaker voor. Denk aan de acties om de bomen en de dieren eigen rechten

te geven. Schouten pleit voor het instellen van de natuur als rechtspersoon. Dit ziet hij als een voorwaarde voor een duurzame toekomst. Als 4e grondhouding is er de positie als participant. De mens is onderdeel van de natuur, staat er niet los van en er boven. De mensen vragen zich voortdurend af hoe hun handelen effect heeft op hun omgeving: bij kopen, consumeren of weggooien. Juist in de verbinding met de natuur ervaren de mensen zichzelf van betekenis, hoe klein hun bijdrage is aan de ontwikkeling van de natuur. Schouten ziet een verschuiving tijdens de laatste decennia in grondhouding in de westerse wereld. Het grootste deel van de Nederlanders ziet zichzelf als deel van de natuur en zien zich verantwoordelijk om goed voor de natuur te zorgen. Het is een combinatie van partner, participant en rentmeester. De redenen voor deze verschuiving zijn dat religieuze beelden minder waarde krijgen. De zorg over achteruitgang van biodiversiteit neemt toe en de vele crises waar we nu mee kampen, in klimaat, stikstof, en coronapandemie. Aan het eind van deze opsomming kunnen we ons afvragen : waar staan wij nu als vogelaars van de Noordwest Veluwe.

Waar herkennen we ons het meest in? En als we al stellen dat we zeker niet meer denken als een heerser, en dat we de waarde van de natuur steeds meer aan de natuur zelf hechten, soms tegen het directe eigen mensen belang in. En als we er van uitgaan dat het om grondhoudingen gaat die we met de paplepel ingegoten kregen, dan zou het kunnen zijn dat we ons bij ons dagelijks handelen nog wel op het een en ander aan inconsequenties kunnen (laten) betrappen. Ik werd een keer bij de Oostvaardersplassen bevraagd door een jonge fietsende vogelliefhebber of ik wel wist hoeveel vervuiling ik met mijn benzine auto de lucht had ingeblazen, waar die vogels, waarover wij ons zo eindeloos verwonderen, vervolgens doorheen moeten vliegen. Die zit! Schouten zegt dat er een grote kloof is tussen denken en doen. "Het gaat om een grote verschuiving. Verschuiving geeft frictie en alle verandering doet pijn".

Louw den Besten

Bestuursmededelingen

Lezing september vervalt

De afgelopen jaren is gebleken dat de lezing in september niet goed werd bezocht. Dit is niet plezierig voor zowel de spreker als de aanwezigen. De oorzaak ligt wellicht in het feit dat de vakantieperiode langer duurt dan in het verleden. Daarbij komt dat het bestuur de kosten wil verminderen zodat de contributie-verhoging beperkt kan blijven. In de algemene ledenvergadering is daarom voorgesteld de lezing van september te laten vervallen. In de algemene ledenvergadering is ook gesproken over de mogelijkheid een vrijwillige bijdrage te vragen aan de bezoekers van de lezingen. Hierover waren de meningen verdeeld. Het bestuur heeft besloten dit in het najaar in te voeren en op basis van de ervaringen een definitieve beslissing te nemen.

Hieronder het programma voor oktober t/m december. Meer informatie volgt later op de website, email en in nummer 3 van Anser.

Lezingen

Vrijdag 13 oktober: Koos Dansen – ‘Natuur en vooral vogels dichtbij huis in Arnhem’

Koos Dansen laat ons (als voormalig VBW-lid) meegenieten van de gevarieerde natuur dichtbij zijn woonplaats Arnhem. Vanuit zijn biodiverse stadstuin en de nieuwe woonwijk Schuytgraaf, trekken we via de Nederrijn naar o.a. de natuurrijke uiterwaard Meinerswijk. Ook doorkruisen we de Veluwe parken en landgoederen van Arnhem-Noord en nemen we plaats in een schuilhutje met drink- en voer-plek in de bossen bij Papendal.

© Appelvink (foto: Koos Dansen).

Vrijdag 10 november: Hans Smulders – ‘Vogelhotspot Bonaire: van Alaskastrandloper tot Zwartbuikfluiteend’

Tijdens de vele bezoeken aan het Caribisch eiland Bonaire maakte Hans Smulders natuurfoto's waarbij het accent ligt op de vogels die op de eilanden wonen of deze kortere tijd

bezoeken. Tijdens zijn lezing met fotobeelden over zijn 'werk' op het eiland neemt hij ons eerst mee in een korte kennismaking met het eiland, om daarna een blik te gunnen op de belangrijkste natuurgebieden en de mooiste vogelkijkplaatsen. De presentatie wordt afgerond met zijn betrokkenheid bij natuurbeschermingsprogramma's op Bonaire.

Vrijdag 15 december: Steven Ruiter – ‘Bijzondere vogels van verschillende werelddelen’

Natuurfotograaf Steven Ruiter belicht een flink aantal vogelsoorten uit verschillende werelddelen waar hij geweest is. Tijdens deze lezing wordt de rol van de vogels in hun biotoop toegelicht naast de status en bescherming van de soorten. Ook wordt er aandacht besteed aan de bijzondere relaties die bepaalde vogelsoorten hebben met andere dieren in hun habitat.

Locatie: De Kiekmure, Tesselschadelaan 1 te Harderwijk.
Aanvang: 20.00 uur.

Excursies

Zaterdag 2 september – De Westhoek van Friesland

De kwelder bij Westhoek is een onmisbare hoogwater-vluchtplaats voor wadvogels aan de Friese Waddenkust. Het leven op het wad wordt bepaald door de dynamiek van hoog- en laagwater. Zodra het wad bij hoogwater onder water loopt, verplaatsen tienduizenden vogels zich naar de hoger gelegen kwelder om te rusten. Zo benutten vogels als Rosse grutto, Kanoet en Bonte strandloper de periode van laagwater om voedsel op het drooggevalen wad te zoeken. Bij hoogwater is dit lastig, dus dan rusten ze uit op 'hoogwater-vluchtplaatsen' zoals op de kwelder bij Westhoek. Rust is voor vogels zeer belangrijk om voldoende energie te behouden om warm te blijven en om te kunnen wegtrekken richting West-Afrika. We hopen in gunstige omstandigheden iets van deze dynamiek en de grote aantallen vogels mee te maken. De kunst is dan om tussen die vele vogels nog een aantal leuke soorten te vinden. Afhankelijk van het verloop van de dag (en tijdstip van getijden) willen we tijdens de heen- of terugreis ook een bezoek brengen aan de Friese IJsselmeerkust, waar we kans maken op leuke aantallen Reuzensternen en doortrekkende steltlopers. Je kunt je voor deze excursie opgeven bij Roel Pannekoek (rgpannekoek@gmail.com of 06-42940159).

Zaterdag 30 september – Birdwatch 2023, telpost Zomerdijk (Drontermeer)

Deze jaarlijkse activiteit behoeft bij velen geen introductie meer, want dit jaar doen we al weer voor de 21e achtereenvolgende keer mee aan deze internationale vogeltelling.

© Turen naar trekvogels op de dijk (foto: Benno van den Hoek).

Aan dit evenement van organisator Birdlife International doen jaarlijks in ruim 30 Europese landen vele tienduizenden vogelaars mee. Met de tellingen wil men het fenomeen vogeltrek onder de aandacht brengen en het belang benadrukken van de vele gebieden en trekroutes in Europa die daarbij een onmisbare schakel vormen. Deze aandacht maakt niet alleen een nog grotere groep mensen enthousiast voor vogels kijken en tellen, maar de resultaten worden ook gebruikt in de internationale lobby voor de bescherming van vogels. Ook dit jaar tellen we weer vanaf de telpost langs de Zomerdijk, aan de oever van het Drontermeer. Vorig najaar was er ook weer een mooie belangstelling om mee te tellen en telden we vanaf de dijk bijna 2300 vogels van 56 (overtrekkende) soorten. Leuke soorten waren o.a. Zearend, Visarend, Boomvalk, Beflijster en mooie aantallen Boerenzwaluwen en Zanglijsters. Bij gunstige omstandigheden en een goede trek hopen we van 7.30 uur tot ca. 13.00 uur te tellen. Iedereen is welkom om mee te helpen tellen. Contactpersoon is Benno van den Hoek (bennovdhoek@hotmail.com of 06-12192978).

Zaterdag 28 oktober – Avondexcursie ‘Nacht van de nacht’ door het Leuvenumse Bos

Sinds 2005 organiseert de Gelderse Natuur- en Milieu-federatie de zogenaamde “Nacht van de nacht”. Dit jaar dus voor de 19e keer en onze vereniging heeft besloten daar ook dit jaar weer aan mee te doen. In deze nacht gaat de zomertijd over in de wintertijd, waardoor de nacht een uur langer duurt. Doel van dit evenement is om jong en oud kennis te laten maken met het belang van duisternis en draagvlak te creëren voor maatregelen om lichthinder en lichtvervuiling terug te dringen. Normaal gesproken zijn de meeste natuurgebieden na zonsondergang gesloten, maar met toestemming van Natuurmonumenten mogen we een late avondwandeling maken door het Leuvenumse Bos. Uiteraard gaat onze aandacht vooral uit naar uilen maar een nachtelijke wandeling over de Veluwe kan ook om andere redenen een unieke ervaring zijn. De beleving van echte duisternis en stilte begint, helaas ook in onze omgeving, een steeds zeldzamer verschijnsel te worden. Om een goede kans te maken op het horen van uilen en overtrek-

kende vogelsoorten is het wel van belang dat de weersomstandigheden gunstig zijn. Deelnemers wordt gevraagd zich uiterlijk 24 oktober op te geven zodat iedereen tijdig ingelicht kan worden over het doorgaan van de excursie en de exacte locatie en tijd. Houd er rekening mee dat deze activiteit via de landelijke site (www.nachtvandenacht.nl) ook toegankelijk is voor niet-leden, waardoor de excursie sneller volgeboekt kan zijn. Opgave is mogelijk bij Frans Deuring (fransdeuring@hotmail.com of 0341-424817).

Ledenmutaties

Nieuw:

Wij heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

* Dhr. C.G. (Chris) Kruse – Epe

Bedankt als lid:

* Jaap & Hester van de Weg – Nunspeet

Nieuws van de Natuurbeschermingswerkgroep

Zoals gebruikelijk brengen we u in deze bijdrage weer op de hoogte van natuurbeschermingsontwikkelingen in onze omgeving uit de afgelopen periode.

Veluwerandmeren

SUPPEN (Stand Up Paddling)

Deze relatief nieuwe vorm van watersport staat voor 'staand peddelen' op een speciaal soort surfplank. Hierbij wordt bij rustige weersomstandigheden gevaren in ondiepe oeverwateren. De sport is flink in opmars. Er wordt solitair gevaren, maar ook georganiseerd in groepsverband. Bij een vaartocht langs de ondiepe oevers van de randmeren vluchten alle watervogels die juist daar foerageren. Voorheen was er 's winters regelmatig sprake van grote verstoring van vogels door watersport, maar alleen op dagen met goede surfwind, wanneer veel surfers het ruime sop kozen. Nu komen daar de vele dagen met rustig weer nog bij, als gevolg van verstoring door suppers.

© Wintersupper op het Wolderwijd (foto: Tjalling van der Meer).

De gemeente Harderwijk wil het gebruik van het Strand-eiland reguleren met een nieuw bestemmingsplan. In verband met de ernstige onderschrijding van instandhoudingsdoelstellingen voor diverse vogelsoorten, hebben wij de gemeente geadviseerd om geen verhuur van sup-planken toe te staan gedurende herfst- en wintermaanden. Het beperken van vaarbewegingen van individuele particulieren is lastiger te handhaven, maar kan in specifieke gevallen plaatsvinden als ernstige verstoring plaatsvindt. Op 16 februari 2023 werd het Bestemmingsplan Waterfront - Strandeiland en Wijde Wellen door de Harderwijker gemeenteraad vastgesteld. Op het ontwerp daarvan werd door ons een zienswijze ingediend. Daarin is onder andere aandacht gevraagd voor het in 2011 gesloten convenant ter bescherming van het aanliggende Natura 2000 gebied

Veluwerandmeren. Dat convenant is afgesloten tussen de Gezamenlijke Natuurbeschermingswerkgroep (NBW) en de gemeente, bij de destijds nog voorgenomen realisering van het Strandeiland. Zo is toen onder andere regelgeving opgenomen in het vigerende bestemmingsplan om overwinterende watervogels te beschermen. Onderdeel van deze regels is onder andere dat kitesurfen strijdig is met het gebruik van het tot het bestemmingsplan behorende water. Suppen was destijds nog niet aan de orde maar is nu flink in opmars.

Tijdens de voorbereiding van het nieuwe bestemmingsplan heeft de gemeente aangegeven dat suppen in de periode van 1 september tot 1 mei niet toegestaan is, om overwinterende en foeragerende watervogels te ontzien. Tot onze teleurstelling heeft het College van B&W echter haar standpunt tussentijds aangepast, zonder dat wij daarvan vooraf in kennis werden gesteld.

Naar aanleiding van ingediende vragen over deze beperkingen door een raadsfractie werd namelijk alsnog regelgeving betreffende suppen opgenomen. Tijdens de vergadering werd toegezegd dat ondanks het vastgestelde verbod tegelijkertijd een onderzoek zal worden ingesteld om de vraag te beantwoorden of groeps-suppen in genoemde periode alsnog niet mogelijk kan worden gemaakt. Bovendien werd individueel suppen in genoemde periode alsnog toegestaan. Dit is merkwaardig omdat de regelgeving tevens aandacht schenkt aan bescherming van het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren en aan 'behoud en herstel tussen slaapplekken en foerageergebieden'. Wij hebben onze verbazing over deze procedureel merkwaardige wijziging (door ons te passeren nog kort voor de commissievergadering) richting het college kenbaar kunnen maken. Dit heeft tot de toezegging tijdens de commissievergadering geleid dat de Vogelbeschermingswacht in het overleg zal worden betrokken.

Vooruitlopend op dit overleg hebben wij de afgelopen winterperiode verstoringen van grote groepen overwinterende watervogels in de oeverzone van het Wolderwijd door individuele suppers geconstateerd. Reden om de gemeente een alternatieve suproute voor te leggen waarmee zowel de natuurbelangen als de belangen van degenen die in de ter discussie staande periode willen suppen zijn gediend. Wij hopen hiermee volgens een mededeling van suppers in De Stentor naar aanleiding van de supdiscussie - "Dat betekent dat we ons moeten beperken tot de havens en het Waterfront. Ach ja, dat is gelukkig ook leuk" - een voor de verschillende belangen aanvaardbaar compromis te hebben aangedragen waarmee tevens overtredingen van de Wet natuurbescherming door vogelverstoringen in de periode met de aanwezigheid van grote vogelconcentraties kunnen worden voorkomen.

Vogelexcursie in de nabije omgeving

Zaterdag 15 april 2023

De lente begint voorzichtig te komen. Goed ingepakt gaan we met een hele grote groep (waaronder veel nieuwe leden) eerst naar de *Delta Schuitenbeek* bij Nijkerk. Daar is het heerlijk beschut en het zonnetje komt er ook lekker door. De Steenuil zit in een boom vlakbij de boerderij bij de sluis. De Kneutjes laten zich volop zien in de rietkraag, net als Rietgors en Rietzanger. We zien helaas geen Blauwborst, maar 'uiteraard' horen we wel de Cetti's zanger. In de weilanden zijn er gelukkig weer Grutto's, Tureluurs, Kieviten, ganzen en grote groepen Kemphanen te bewonderen. Opeens laat ook een Rosse stekelstaart zich zien: het was voor mij de eerste keer dat ik hem zag. Op de terugweg naar de auto's is een Rode wouw heel mooi te zien, waarbij we precies aan de goede kant qua zonlicht staan.

Daarna is het de beurt aan *Nekkeveld*, in de polder Arkemheen, maar helaas is het daar kil en winderig. Heel hoog is een Zeearend de reden dat vele ganzen acuut de lucht in gaan. Omdat het te koud is gaan we maar snel weer in de auto richting *Oostvaardersplassen*. De brug bij het Nijkerkernauw is gestremd, dus via Harderwijk naar het bezoekerscentrum aan de Knardijk bij Lelystad. Eerst even de inwendige mens verzorgen en een sanitaire stop (niet alleen voor de dames handig). Er is een deel van het gebied afgesloten waardoor we niet naar de kijkhutten De Schollebaar en Zeearend kunnen (i.v.m. wildregulatie?). We maken een wandeling naar de andere kant van de spoorlijn, namelijk naar *kijkhut De Krakeend*. Even denken we de wouw weer te zien, en ook een paar keer een Zeearend op behoorlijke afstand.

Vervolgens met de auto naar de *Oostvaardersdijk* - op de scheiding van Markermeer en Oostvaardersplassen - voor een kleine wandeling naar *kijkhut de Zilverreiger*. Er lopen

inmiddels Grauwe ganzen met vele jongen achter hen aan. Het aantal soorten valt daar wat tegen. Eerder op de dag was er het plan naar de *hut De Grauwe Gans* te gaan, wat we nu alsnog doen. Onderweg tijdens een leuke wandeling horen we de Snor met regelmaat. Het is een smalle strook/verhoging waarover je wandelt met aan beide kanten veel water en omgevallen bomen, overgroeid met mos. Als afsluiting willen we nog kijken bij de *Grote Praambult*: helaas is het ook daar heel erg winderig en kil. Alle dieren zitten op grote afstand, ook de Zeearend. Uiteindelijk vertrekken we weer naar de opstapplaats. Lekker uitgewaaid en voldaan, mede omdat we 67 soorten (zie de lijst, bijgehouden door Dik) hebben gezien. Graag bedank ik Dik voor de goede organisatie!

Wilma Stoof

Waargenomen vogelsoorten (67):

Rietzanger, Grutto, Meerkoe, Kuifeend, Aalscholver, Kneu, Grote mantelmeeuw, Kokmeeuw, Holenduif, Kleine karekiet, Kievit, Grauwe gans, Houtduif, Krakeend, Cetti's zanger, Scholekster, Merel, Rietgors, Fuut, Wilde eend, Steenuil, Huismus, Tureluur, Winterkoning, Spreeuw, Knobbelswaan, Kemphaan, Waterhoen, Slobeend, Zwarte kraai, Blauwe reiger, Fitis, Ekster, Brandgans, Graspieper, Gele kwikstaart, Khuut, Boerenzwaluw, Smient, Kleine plevier, Rosse stekelstaart, Wintertaling, Blauwborst, Rode wouw, Visdief, Buizerd, Veldleeuwerik, Bergeend, Zeearend, Torenavalk, Putter, Kauw, Zwartkop, Bruine kiekendief, Tafeleend, Grote zilverreiger, Zilvermeeuw, Pijlstaart, Ooievaar, Koolmees, Vink, Snor, Kolgans, Pimpelmees, Roodborst en Grote bonte specht.

© Grutto en Tureluur in polder Arkemheen (foto: Roel Pannekoek).

Voorjaarspracht in De Wieden

Zaterdag 13 mei 2023

De dag begint met volop zon die ook het grootste deel van de dag aanwezig blijft. We gaan met 14 personen vanuit de opstapplaatsen in Harderwijk, Nunspeet (carpoolplaats Epe) en 't Harde. Ik stap met Louw den Besten op bij carpoolplaats Nunspeet, waar we tegen half 8 vertrekken richting De Wieden.

Na zo'n drie kwartier rijden komen we aan bij de eerste bestemming, de Kiersche Wijde, tussen het gehucht Doosje en Wanneperveen. Dit natuurgebied is rijk aan planten, vlinders en vogels. Er is veel te zien en dat zorgt ervoor dat we zo'n twee uur doen over een wandeling van ongeveer 4 km. We zien verschillende soorten vlinders en libellen, waaronder Viervlek en Bruine korenbout, ook verschillende keren waterjuffers en enkele keren hebben we een Ree in de kijker.

Omdat de kleine zangvogels meest in het struikgewas verborgen zitten moeten we het voor de waarnemingen meest hebben van de zang, maar ook dat is de moeite waard, we horen o.a. de Zwartkop, Spotvogel, Sprinkhaanzanger en de Roerdomp. Enkele deelnemers van de groep (waaronder ikzelf) zien en horen ook de (eerste) Bosrietzanger.

© Ree in de kruidenrijke Kiersche Wijde (foto: Chris Spijkerboer).

Halverwege de route worden we blij verrast door enkele, nog maar net gearriveerde, Wielewalen. Het zijn meerdere vogels die hun jodelende, warme klanken laten horen en zowel op elkaar als op een meefluitende vogelaar reageren. Ondanks de korte afstand (ze zitten net aan de overkant van een vaart) krijgen we de knalgele vogels helaas niet te zien tussen het verse voorjaarsloof.

Na een korte koffiestop bij de auto steken we de verharde weg en een bruggetje over, naar een ander deel van het natuurgebied, waar het iets bosrijker is waarin zich een grote waterplas met kijkscherm bevindt. Bij het kijkscherm is het behoorlijk tam, maar ook in dit deel van het gebied zien we weer veel libellen en horen we verschillende soorten vogels, waaronder de Gekraagde roodstaart: een soort die je niet zo gauw in dit natte biotoop zou verwachten.

© Koninginnepage op Echte koekoeksbloem (foto: Chris Spijkerboer).

De ochtend is snel voorbij en rond half twaalf gaan we naar de tweede bestemming, te weten het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten bij Sint Jansklooster. We zijn daar tegen twaalf en nuttigen onze lunch, de een op bankjes bij het bezoekerscentrum, anderen maken een (korte) wandeling over het vlonderpad of het laarzenpad. Ik kies voor de laarzenpadroute en onderweg zien we meerdere Zwarte sterns, die even verderop in een nestvlotjeskolonie op de uitgestrekte Beulakkerwijde broeden. De verrassing voor het groepje dat het vlonderpad loopt is korte tijd een prachtige Koninginnepage te bewonderen, die systematisch de groeiplaatsen van Echte koekoeksbloem af gaat. Na een minuut of tien vliegt het beestje verder het gebied in. Kort na één uur vertrekken we naar de derde stopplaats, de Auken; een verhoogde vogelkijkhut in de nabije omgeving van Steenwijk, waar we na ruim een half uur rijden arriveren. Het mooie weer zorgt voor een duidelijke ervaring van het toerisme in deze omgeving. We proberen die drukte te mijden, maar door een verkeerde afslag pakken we alsnog een stukje van Giethoorn mee.

Onderweg naar de hut bij de Auken zien we al snel een Koereiger voorbij vliegen. Een erg leuke verrassing, hoewel deze soort sinds enkele jaren hier ook tot broeden is gekomen. Vervolgens komen we in een volle vogelkijkhut, met daarin een Fries gezin op de strategische kijkplek die niet van zins is te wijken voor de gearriveerde Veluwe vogelaars. Enkele kiezen ervoor buiten de hut te blijven en spotten daar een aantal Lepelaars, Aalscholvers, Grote zilverreiger en ook onze gewenste soort de Purperreiger. Meerdere vogels zijn op nesten te zien en worden we enkele malen getraakteerd op een mooie flyby van vogels die elders in de natte gebiedsdelen gaan foerageren.

© Grauwe klauwier in beeld in de Veerslootlanden (foto: Roel Pannekoek).

Na ongeveer een halfuur vertrekken we weer. Het voorgenomen programma is hiermee afgelopen, maar op voorstel van Benno - ook omdat we nog redelijk vroeg zijn - brengen we nog een bezoek aan de Veerslootlanden: een (SBB) reservaat in de omgeving van Rouveen. We rijden langs Meppel binnendoor naar het gebied dat zich kenmerkt door voornamelijk schrale weilanden, maar ook met een binnenwater aan de Scholenweg te Rouveen. Aan alle kanten straalt dit gebied een extensief beheer uit, maar helaas valt het met de weidevogels erg tegen. We zien er wel één enkele Grutto, maar hadden gehoopt op meer. Ook hier heeft de 'silent spring' duidelijk al zijn intrede gedaan, wat aantoont dat alleen extensief beheer niet voldoende is... Niettemin zien we wel andere mooie soorten, te weten een voorbij jakkerende Havik, een hoog overzeilende Zwarte wouw (*; nieuw voor ondergetekende), Boomvalk en Grauwe klauwier.

Met deze laatste fraaie soort, een prachtig mannetje bovenin een struik, is het voldoende om voor een mooie afsluiting van deze vogeldag te zorgen.

We vertrekken om half vier, terug naar de verschillende opstapplaatsen en kijken terug op een heel mooie en uitermate geslaagde dag.

André de Weerd

(*: helaas bleek de Zwarte wouw bij nadere bestudering van de foto's toch een Rode te zijn... de combinatie van fel tegenlicht, de flinke vlieghoogte en het late tijdstip heeft ons misleid...red).

Waargenomen vogelsoorten (74):

Koekoek, Tjiftjaf, Zwartkop, Witte kwikstaart, Grasmus, Winterkoning, Wilde eend, Knobbelzwaan, Grote canadese gans, Wulp, Merel, Sprinkhaanzanger, Grauwe gans, Rietzanger, Visdief, Rietgors, Houtduif, Boomkruiper, Roodborst, Vink, Tuinfluiter, Zanglijster, Ooievaar, Blauwe reiger, Kokmeeuw, Zwarte kraai, Boerenzwaluw, Meerkoet, Boompieper, Fitis, Wielewaal, Nijlgans, Kuifeend, Krakeend, Gierzwaluw, Kievit, Tafeleend, Snor, Kleine karekiet, Roerdomp, Kleine mantelmeeuw, Appelvink, Bosrietzanger, Scholekster, Sperwer, Grote lijster, Gekraagde roodstaart, Fuut, Huiszwaluw, Groenling, Gaai, Huismus, Zwarte stern, Baardman, Spreeuw, Koolmees, Kneu, Purperreiger, Torenvalk, Turkse tortel, Pimpelmees, Grote zilverreiger, Koereiger, Lepelaar, Cetti's zanger, Oeverzwaluw, Graspieper, Grutto, Havik, Geelgors, Waterhoen, Rode wouw, Boomvalk en Grauwe Klauwier.

Excursie naar het noorden van Drenthe

Zaterdag 3 juni 2023

3 juni 2023, 's ochtends 7.00 uur vertrekt de eerste auto uit Harderwijk om uiteindelijk met een kleine karavaan van vier auto's, waarin 15 deelnemers, onder een blauwe lucht naar Noord-Drenthe te rijden. Op weg naar de eerste stop het Fochteloërveen, een van de weinige gebieden in Nederland waar nog levend hoogveen voorkomt. Het is een Natura 2000 gebied van 2500 ha groot. Na het stopzetten van de turfwinning bleef een hoogveengebied bestaan. Diezelfde avond besteedt Vroege Vogels aandacht aan dit natuurgebied en kunnen we zien welke maatregelen worden genomen om de groei van het hoogveen te stimuleren, zoals het plaatsen van damwanden en het aanbrengen van stuwen.

© Boerenzwaluw vliegt kijkhut Diependal binnen (foto: Frida Hengeveld).

Maar wij zijn er in de ochtend - en in een ander jaargetijde - en gaan in een zonovergoten en groen landschap op stap. Opvallend is de toch aanzienlijke droogte waar enkele weken eerder nog volop water stond. De waterpeilmeter bij de parkeerplaats laat nog net een goede waterstand zien, maar het is op het randje. We vragen ons af of de optimistische berichten over het herstel van het grondwater zullen standhouden als er enkele weken achtereen geen regen valt.

Maar nu de vogels. Veldleeuweriken, Kneutjes, Grasmussen en Rietgorzen in overvloed. Baltsende stelletjes van de Boompiepers en verder Tuinfluiters, Zwartkoppen, Bosrietzangers, Kleine karekieten en Winterkoninkjes. Een Bruine kiekendief laat zich bewonderen in de ochtendzon, een goed zichtbare Blauwborst die voor ons blijft zingen als we langs hem lopen. Als je maar een "thwriet" met een krul hoort dan is het een Blauwborst. Thuis nog geoefend om dat geluid in het geheugen te prenten. In de verte Kraanvogels. Hoog boven ons een Zeearend* die wordt lastig gevallen door een Buizerd. Was het wel een Buizerd, is de discussie? Ja, het was een Buizerd. Dan voor ons op het fietspad een miniem slangetje niet veel groter dan een hazelworm maar geen hazelworm. Dus een kleine gladde slang. Naast de vogels talloze libellen en kleine insecten.

© Boompiepers in overvloed tijdens deze dag (foto: Ria Hengeveld).

Met aller instemming wordt besloten de uitkijktoren De Zeven in te ruilen voor een wandeling over het nabijgelegen Wollegraspad. Een bord waarschuwt voor natte voeten. Dat is niet nodig. Het is ook hier al behoorlijk droog. Tussen het boekweit en de pijpenstrootjes zagen we een paartje Paapjes en veel kleine vogels die we ook al eerder zagen. In de verte Kokmeeuwen.

Daarna rijden we naar de Kijkhut in het Diependal. Deze kijkhut bevindt zich in het natuurreservaat Hijkerveld van Stichting Het Drentse Landschap. Het gebied, dat ligt tussen de gehuchten Oranje en Hijken, wordt gevormd door de vloeivelden van de voormalige Avebe aardappelzetmeelfabriek Oranje. Het behoort tot de grootste heidegebieden van Drenthe en heeft meerdere plassen en vennen. Dé attractie in het broedseizoen zijn enkele Roodhalsfuten. De kijkhut is te voet bereikbaar over een kale open weg

langs een boerderij waar we een Gele kwikstaart zien op een grote betonnen voerbuis. 'Natuurlijk' ook Veldleeuweriken hier. Uiteindelijk duikt in de dijk een opening op naar een lange donkere gang. Een aardig contrast met de zonovergoten toegangsweg. Aan het einde van de gang leidt een wenteltrap naar de kijkhut die centraal gelegen in het gebied uitzicht biedt naar de vier windstreken. Die lange 'ondergrondse' gang was de oplossing om het gebied voor bezoekers ontoegankelijk te maken via het terrein. In de gang overwinteren vleermuizen. Om die niet te verstoren is de gang (en dus de hut) 's winters gesloten. Voor je de trap opgaat is er aan het einde van de donkere gang een wat geheimzinnige gesloten deur die, als je gereserveerd hebt, toegang biedt tot een kijkhut voor twee personen. Deze kijkhut ligt pal onder de grote kijkhut.

Het is een mooie lunchplek daar in de hut en buiten naast de dijk. Waar een kleine groep alsnog hoopt de Roodhalsfuut op te sporen bij het enkele honderden meters verder liggende kijkscherm. De Roodhalsfuut bleek er niet te zijn. Wel zagen we een 'gewone' Fuut, vier Zwarte sterns, enkele Oeverzwaluwen, een Blauwe reiger, een Krakeend, een Tafeleend, Grasmussen, een Dodaars, een Geelgors, een Tuinfluiter, een Grote zilverreiger en twee Knobbelswanen. In de kijkhut zelf deden Boerenzwaluwen van zich spreken.

De afsluiting van de dag vormde het Dwingelderveld. Het grootste natte heidegebied van West-Europa: 1400 hectare groot. In de omgeving ligt nog het oude cultuurlandschap van de es van Kraloo, dat in 100 jaar nauwelijks veranderd is. We lopen langs het Holtveen waar tot 1984 turf werd gestoken. Daar zien we de Geoorde fuut. Daarnaast onder meer Lepelaar, Raaf, Grauwe klauwier, Wintertaling, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit, Paapje, Graspieper en de Kuifeend. In de lome middagzon nemen we plaats langs de heide met zicht op de bosrand en met hoop op de Boomvalk. Die zien we en enkelen van de groep ook de zeldzame Roodpootvalk. In het bos horen we een Wielewaal. Dat wil zeggen; we horen enkele, niet meer dan drie, tonen die onmiskenbaar tot de Wielewaal herleidbaar zijn.

We nemen op de parkeerplaats afscheid na een dag van genieten, veel en mooie vogels, mooi weer en niet onbelangrijk goed gezelschap.

Bas Schreuder

**: Het mysterie Zeearend..;*

In het veld viel het enkele waarnemers al op dat de thermiekende zeearend erg donker gekleurd was en een aantal opvallend witte vlekken had, met name in de oksels. Het bleef bij een enkeling ook na afloop nog een beetje knagen en aan de hand van foto's werd online de vergelijking met andere juveniele Zeearenden gemaakt. Conclusie was al snel dat dit bijna zwarte kleed sterk afweek daarvan. Na enig spoorwerk wer-

den foto's gevonden van een Amerikaanse zeearend, die een aantal uren na de waarneming bij Fochteloo boven Ameland was gezien. Naast de vlekken pasten ook enkele inkepingen in de handpennen (waardoor grote zwevers wel eens vaker individueel herkenbaar zijn) precies op deze vogel. Amerikaanse zeearend dus, maar hoe kan dat dan..?

Een nadere zoektocht wees uit dat de vogel al eerder in België en op 17 mei boven Itteren (Limburg) was gezien en daarna op 7 en 23 juni boven Zwolle vloog. Tot begin juli is de vogel nog boven NL gezien, het laatst op Texel. Het leek al niet heel waarschijnlijk dat het hier om een wilde Bald Eagle zou gaan, aangezien er maar twee vastgestelde gevallen in Europa zijn: in 1973 in Noord-Ierland en in 1987 in Ierland. Op Texel werd o.b.v. foto's de ware identiteit van de vogel onthuld: deze bleek wel degelijk te zijn geringd met een smal ringetje.

Overigens waren er dit voorjaar ook twee Stellers Zeearenden boven NL te zien, afkomstig uit een privécollectie in Genk, België. Zelfs deze slagschepen - de keizer onder de arenden - worden tegenwoordig blijkbaar in collecties gehouden... (BvdH, red.).

Waargenomen soorten (71):

Gaai, Roodpootvalk, Boomvalk, Kneu, Paapje, Graspieper, Krakeend, Geoorde fuut, Lepelaar, Raaf, Grauwe klauwier, Koolmees, Wielewaal, Wintertaling, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit, Paapje, Dodaars, Graspieper, Paapje,

© De Amerikaanse zeearend, hier boven Texel (foto: Job ten Horn/DBA).

Kuifeend, Holenduif, Oeverzwaluw, Blauwe reiger, Tafeleend, Grasmus, Fuut, Geelgors, Tuinfluiter, Grote zilverreiger, Gele kwikstaart, Veldleeuwerik, Kauw, Roek, Pimpelmees, Boomkruiper, Boompieper, Merel, Bosrietzanger, Tuinfluiter, Buizerd, Bruine kiekendief, Kleine karekiet, Zwartkop, Winterkoning, Blauwborst, Houtduif, Meerkoet, Koekoek, Lepelaar, Rietzanger, Fitis, Kievit, Zwarte stern, Knobbelswaan, Rietgors, Witte kwikstaart, Tjiftjaf, Vink, Wilde eend, Huismus, Spreeuw, Ekster, Boerenzwaluw, Torenvalk, Scholekster, Putter, Zwarte kraai, Ooievaar, Roodborst en Kokmeeuw.

© Grauwe klauwier, man (foto: Jan Nijendijk).

De vogelstand: gaat het goed of slecht?

Aan polarisatie bestaat tegenwoordig geen gebrek. Tegenstanders van meer maatregelen ten behoeve van natuurbescherming noemen daarbij graag de bemoedigende komst van de Zeearend, Visarend, Kraanvogel en Rode wouw. Ook vogelaars koesteren die aanwinsten maar kunnen niet nalaten tegelijkertijd te wijzen op de dramatische daling van het aantal Patrijzen, Zomertortels, Grutto's en Ringmussen. Dat roept de vraag op of het gemiddeld nu goed of slecht gaat met aantallen, verspreiding en soortenrijkdom.

De Rode Lijst is een voor de hand liggende graadmeter voor de vogelstand. De lijst verschijnt onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV en is een uitwerking van het Verdrag van Bern uit 1979. De meest recente versie

dateert van 2016 en bevat 87 (broedvogel)soorten verdeeld over vijf categorieën, variërend van 'verdwenen' tot 'gevoelig'. Dat is een alarmerend aantal als we in aanmerking nemen dat Nederland ongeveer 180 soorten broed-

Rode Lijst:					Oranje lijst
Verdwenen (9 soorten)	Ernstig bedreigd (10 soorten)	Bedreigd (12 soorten)	Kwetsbaar (19 soorten)	Gevoelig (37 soorten)	(14 soorten)
Duinpieper	Grauwe gors	Grote karekiet	Torenvalk	Boerenwaluw	Kuifmees
Griël	Kemphaan	Paapje	Steenuil	Gele kwikstaart	Kievit
Ortolaan	Korhoen	Zomertaling	Ransuil	Grutto	Kluut
Goudplevier	Velduil	Zwarte stern	Patrijs	Huismus	Spreeuw
Roodkopklauwier	Kuifleeuwerik	Tapuit	Zomertortel	Spotvogel	Roek

Tabel 1: Vijf voorbeelden van soorten per categorie van de Rode Lijst en de Oranje Lijst (VBN, 2023).

vogels kent. Tabel 1 geeft per categorie vijf voorbeelden van soorten van die Rode Lijst. Vogelbescherming Nederland voegde daar een Oranje Lijst aan toe met 14 soorten waarvan gevreesd moet worden dat ook zij straks op een geactualiseerde Rode Lijst terecht kunnen komen. Een volledig overzicht van alle soorten van de lijst is te vinden op de website van Vogelbescherming Nederland (VBN, 2023).

Criteria

Een vogelsoort komt niet zomaar op de Rode Lijst. Bepalend zijn de trend van hun aantal en hun verspreiding en de zeldzaamheid. Het kan dus gebeuren dat een soort (nog) helemaal niet zeldzaam is maar de dalende trend rechtvaardigt om de soort toch aan de Rode Lijst toe te voegen. De criteria voor plaatsing op de lijst zijn beschreven door Van Kleunen et al. (2016) en gebaseerd op richtlijnen van de International Union for Conservation of Nature (IUCN). De Rode Lijst heeft een signalerende functie maar geen juridische betekenis. De wettelijke bescherming van vogels is geregeld in de bepalingen van de Wet Natuurbescherming en via de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden met kwantitatieve instandhoudingsdoelstellingen. De Nederlandse Rode Lijst neemt voor de bepaling van trends het jaar 1950 als referentie. De lijst geeft dus niet altijd precieze informatie over de meest recente ontwikkelingen.

Vogelbalans

Voor recentere ontwikkelingen van de vogelstand kunnen we terecht bij de Vogelbalans van SOVON (De Jong et al., 2022). SOVON beperkt zich niet tot broedvogels maar bepaalt ook trends van doortrekkers en wintergasten. Het gebruikte referentiejaar voor broedvogels is 1990 en het referentiejaar voor doortrekkers en wintergasten 1980/1981. Uit de analyse komt een sterk gedifferentieerd beeld naar voren. Wat betreft broedvogels zijn er per saldo meer soorten die toenemen dan afnemen. Het aantal boerenlandvogels (Grutto, Boerenwaluw, Grauwe gors) en stadsvogels (Huismus) daalt evenwel, terwijl het aantal bosvogels en generalisten (Koolmees, Merel, Grauwe gans) stijgt. Wat betreft de doortrekkers en wintergasten zijn er juist meer soorten die afnemen dan soorten die toenemen. Met name landgebonden soorten (Veldleeuwerik, Keep, Houtduif) gaan achteruit, terwijl het aantal watervogels gemiddeld toeneemt als gevolg van zachtere winters. Tabel 2 geeft per habitatype steeds twee voorbeelden van soorten die toenemen en soorten die afnemen. Meer informatie is te vinden in De Jong et al. (2022).

Onlangs verscheen een Europese studie naar de trends van vogelaantallen (Rigal et al., 2023) met Nederlandse inbreng vanuit SOVON. In die studie werd 1980 als uitgangspunt genomen. Gemiddeld blijken de aantallen sinds dat jaar met 25% te zijn afgenomen. De daling was in het algemeen het sterkst tussen tussen 1980 en 1990 met stadsvogels (-28%), koudeminnners (-40%) en boerenlandvogels (-57%) als meest uitgesproken dalers, gezien over de periode tussen 1980 en 2016 en Europa als geheel. De studie merkt intensivering van de landbouw, met name het gebruik van meststoffen en pesticiden, aan als belangrijkste oorzaak.

Natuurrelativisme

Vanzelfsprekend zijn de gehanteerde referentie jaren (1950 voor de Rode Lijst, 1990 en 1980/1981 voor de SOVON Vogelbalans, 1980 voor de Europese situatie) mede bepalend voor de beoordeling. Zo vertonen Paapje, Zomertaling van Tapuit gerekend vanaf 1990 een significant dalende trend maar stabiliseren hun aantallen (op een lager niveau) als we 2010 als referentie zouden nemen. Waar vogelaantallen toenemen is dit vermoedelijk te danken aan een betere bescherming en de aanleg van nieuwe natuur. Waar aantallen afnemen speelt het intensievere grondgebruik binnen Nederland en langs trekroutes ongetwijfeld een rol. Voor zover de afname van bepaalde soorten onmiskenbaar is, wijzen de tegenstanders van meer natuurbescherming graag op het feit dat ‘de natuur nu eenmaal dynamisch is: soorten komen en soorten gaan’. Dat soort natuurrelativisme gaat volstrekt voorbij aan de ongekende snelheid waarmee een aantal soorten en hun populaties thans dalen.

© Tapuit, man (foto: Roel Pannekoek).

		Stijgers:		Dalers:	
Zomer/broedtijd	Stad	Slechtvalk	Halsbandparkiet	Kuifleeuwerik	Europese kanarie
	Boerenland	Ooievaar	Putter	Kramsvogel	Grauwe gors
	Bos	Middelste bonte specht	Oehoe	Boomvalk	Ransuil
	Heide	Kraanvogel	Roodborsttapuit	Korhoen	Duinpieper
	Kust	Kleine zilverreiger	Brandgans	Blauwe kiekendief	Barmsijs
	Moeras	Cetti's zanger	Grote zilverreiger	Buidelmees	Grote karekiet
Winter/trektijd	Stad	Halsbandparkiet	Groenling	Huismus	Ekster
	Boerenland	Grote zilverreiger	Canadese gans	Ringmus	Taigarietgans
	Bos	Groene specht	Boomklever	Zware mees	Matkop
	-	-	-	-	-
	Kust	Kleine zilverreiger	Lepelaar	Bonte kraai	Kleine alk
	Moeras	Zeearend	Rosse stekelstaart	Kemphaan	Zwarte stern

Tabel 2: Twee voorbeelden van soorten die volgens de SOVON-Vogelbalans (De Jong et al., 2022) de sterkste stijging dan wel daling vertoonden sinds 1990 (broedvogels) en 1980/1981 (doortrekkers en wintergasten).

Ik behoor niet tot degenen die stellen dat iedere vogelsoort absoluut onmisbaar is voor een functionerend ecosysteem. Ik vind het desondanks zonde om sommige soorten langzaam uit Nederland te zien verdwijnen.

Jaap Schröder

Referenties:

* De Jong, A. et al, 2022. *Vogelbalans 2022, SOVON*, 31 pp.
* Kleunen, A. van et al., 2017. *SOVON, Rapport 34*, 112 pp.
* Rigal, S. et al., 2023. *PNAS* 120 (21).
* VBN, 2023. *Rode Lijst*. <https://www.vogelbescherming.nl/docs/beb59b77-ff0f-41df-ae56-e7b598e5e0e9.pdf?ga=2.70877715.2049339176.1681554153-591560090.1533977288>

Rotganzen

Ze vreten de weilanden kaal en dus het veevoer op. Ze geven er zure spinazie voor terug. En omdat ze het zo goed naar hun zin hebben in Nederland, verrekken ze te vertrekken. Geef ze eens ongelijk? Maar er zijn teveel van die rotganzen. Afschieten! Maar dat verstoort ook andere diersoorten. Vergassen dan maar. Dat stuit terecht op felle tegenstand vanuit de maatschappij. Dan het traytje eieren maar kapotmaken. Een nest vinden is niet zo moeilijk, want een wandelpaadje van nest naar sloot en vice versa verradt de verblijfplaats van een verliefd stel. Maar ganzen leggen gewoon een nieuw vol traytje eieren. Tenminste, daar lijkt het wel op als je ze ziet zwemmen met een sliert kuikens tussen vader en moeder in. En ze verstoppen hun nest de keer erop beter. Best slim trouwens! Nee, de beste oplossing wordt aangedragen door een bekende boswachter, namelijk het (sla)oliën van de eieren. Het kuiken stikt voor het geademd heeft en de oudergans bakt er niets meer van. ‘Hoe het ook zij, het blijft een tijdelijke oplossing. Als het landschap perfect is voor een bepaalde diersoort, zal hij altijd blijven terugkomen. Dat is met die (rot)gans niet anders’, aldus die bekende boswachter! Terwijl het eigenlijk over de Grauwe ganzen gaat...

De échte Rotgans scharrelde een beetje in de berm langs de weg. At een hapje, keek op toen ik langsfietste, deed een stapje opzij, en deed een stapje terug. Niet veel later

passeerde een auto. De Rotgans vond dat een beetje te spannend en rende snel naar de sloot aan de andere kant van de berm. Na enige tijd kroop hij of zij weer op de kant. At nog een paar hapjes. Ging er rustig bij zitten. En toen... niets. Ik kreeg de kans om eens goed te kijken naar die Rotgans. Ik zag een prachtig klein gansje. Hij of zij zweeg. Er kwam dus ook niets rottigs uit zijn strotje, terwijl hij of zij misschien wel iets (lelijks) had willen zeggen tegen die scheurende auto. Maar zijn of haar rustige en bescheiden karakter had ik al ontdekt. De zwarte kop met subtiële tekening geeft de Rotgans een deftige uitstraling. Het overige verenpak is netjes, beetje saai, bijna burgerlijk. Ik zag hem of haar op Texel aan het eind van de winter. Ik denk dat hij of zij alweer vrijwillig teruggevlogen is naar Siberië.

Diezelfde bekende boswachter schreef overigens ook dat die mooie Rotgans een donkerbruine kop heeft. En daarmee is misschien ook genoeg gezegd: het is niet zo zwartwit. Misschien moeten we veel vaker de nuance aanbrengen: in het landschap, in ons taalgebruik, in onze overtuiging. Laten we vaker kijken naar die rotganzen en daar een voorbeeld aan nemen. En voor degenen die hun overtuiging niet willen nuanceren, volg de Rotganzen dan vooral.... naar Siberië.

Anne-Marie Klaassen

Moraliteit & mortaliteit

Kannibalisme en infanticide bij vogels

De natuur is de natuur

Waarom vond ik het akelig om te zien hoe een Blauwe reiger op zijn nest met zijn/haar dood jong aan het sollen was? Waarom vond ik het akelig, maar wel boeiend om te zien hoe een Zilvermeeuw met een dode Merel aan het sollen was en hem met hangen en wurgen in zijn geheel verorberde? Waarom vond ik het alleen maar boeiend toen een Blauwe reiger een Mol verorberde en naar de sloot liep om zijn prooi met een slok water makkelijker weg te spoelen? Waarom vond ik het fantastisch om te zien hoe een Sperwer een Spreeuw uit de lucht plukte? Waarom kijk ik geboeid en met plezier naar een Zanglijster die een Tuinslak kapot slaat? Een merkwaardige trits van gevoelens tussen 'afschuw' en 'plezier'.

Als ik zeg “De natuur is mooi” en “De natuur is wreed” is dat mijn interpretatie, uitgedrukt in menselijke normen van esthetiek en ethiek. Maar ik kan ook zeggen: “In de natuur gebeurt wat er gebeurt”, zonder daar een waardeoordeel aan te koppelen. De natuur bestaat immers uit eten en gegeten worden: de Tuinslak wordt gepakt door de Zanglijster, de Zanglijster wordt gepakt door een Sperwer, die op zijn beurt bezwijkt aan endoparasieten, waarna zijn kadaver door kevers wordt opgegeten, die weer door een Zanglijster worden gepakt etc. etc. etc. Gaaien eten de eieren of jongen van diverse zangvogels, Koekoeken eten de eieren (en soms ook de jongen) van hun waardvogel alvorens een ei in hun nest te leggen en het uitgekomen koekoeksjong kiepert vervolgens zijn ongeboren halfbroertjes of -zusjes uit het nest. De Zwarte kraai is de grootste predator vande Zwarte kraai. Kortom, de een z'n dood is de ander z'n brood. We weten het, maar toch.....

Kannibalisme en infanticide

Neem nu het verschijnsel ‘kannibalisme’ en ‘infanticide’, dus het doden en opeten van soortgenoten en eigen of andermans jongen van soortgenoten. Je kunt het ‘objectief’, vanuit de biologie verklaren, het heeft in termen van soortenbehoud te maken met de ‘survival of the fittest’, maar toch...

Beide verschijnselen, kannibalisme en infanticide, doen zich in de hele dierenwereld voor, dus ook bij onze geliefde gevederde vrienden, al is het geen uitgebreid verschijnsel. Word je gedood door soortgenoten en door hen opgegeten dan heet dat kannibalisme. Word je als jong gedood door je ouders of andere (soort)genoten dan is sprake van infanticide, ben je het slachtoffer van je broers of zusjes, dan heet dat fratricide of, heel bijbels, Kaïnicide. Word je als ei vernield of opgegeten, dan heet dat oöcide (of zou je het embryocide moeten noemen?).

© Sperwer, met geslagen Spreeuw (foto: Bart Stornebrink).

Van je familie moet je het maar hebben....

Ben je bijvoorbeeld het jongste kuiken in het nest van een Kerkuil dan heb je het zwaar. Je moeder begon al met broeden op het ei waar je oudere broers of zusjes uit kropen. Die zijn dan al een aantal dagen tot ongeveer een week ouder dan jij. Hun bedelroep en lichaamskracht zorgen er voor dat zij 'haantje de voorste' zijn en zo word jij 'uiltje de achterste'. Helaas voor jou wordt ook het voederinstinct van je ouders door het uitblijven van jouw 'acte de présence' niet geprikkeld om ook aan jou voedsel aan te bieden. En dat leidt ertoe dat je gewoon wordt weggedrukt door de oudere, wél krachtige nestjongen. Dat is niet alleen bij uilen, maar ook bij holenbroeders als de Grote bonte specht geconstateerd. Maar mocht je wel proberen aan de bak te komen dan kan je in dat 'gevecht' als onderliggende partij zo worden toegetakeld dat de dood er op volgt. Als het bijvoorbeeld een slecht muizenjaar is en het voedsel dus schaars word je niet alleen gewoon overgeslagen en verstoten, maar door je ouders of broers en zusjes ook nog eens opgepeuzeld.

Dergelijk gedrag, dus het zorgen voor vooral de sterkste jongen, is bij vele vogelsoorten geconstateerd, met name bij carnivore soorten, zoals roofvogels (Buizerd, Havik, Slechtvalk, e.a.), reigerachtigen (Blauwe reiger, Ooievaar e. a.) en meeuwachtigen (meeuwen, jagers, sterns e.a.). Rationeel gezien is het voor het voortbestaan van je nageslacht voordeliger om de sterkste van je kinderen te doen overleven door, in geval van voedselschaarste, vooral hen te voeren. Wanneer je in zo'n situatie het weinige beschikbare

© Kerkuilskuikens, met een fors verschil in leeftijd (foto: VBW).

voedsel immers over alle jonkies zou verdelen heeft dat tot gevolg dat zij allemaal maar matige overlevingskansen hebben. De “fitsten moeten survival”. Een aantal onderzoekers vermelden dat dit verschijnsel bij b.v. Ooievaars zelfs een soort van (onbewuste) populatiestrategie vormt. Ook bij leeuwen is in dat soort omstandigheden infanticide een strategie. En wanneer de voedselsituatie bij konijnen te problematisch is om jongen te werpen worden de embryo's weer afgebroken en in het moederlichaam opgenomen.

Kannibalisme komt niet alleen voor in relatie tot het al dan niet beschikbaar zijn van voldoende voedsel. Als jonge Zilvermeeuw of Kleine mantelmeeuw kan je maar beter uit de buurt c.q. het territorium van je buurman blijven, want de kans is groot dat je dat met de dood moet bekopen. In een meeuwenkolonie komt maar liefst 25 tot 75 % van de jongen om door predatie c.q. het roven/eten van eieren en/of jongen. Dat is vooral het geval wanneer dicht op elkaar wordt genesteld. Het merkwaardige is dat het dicht opeen broeden in beginsel voor veiligheid zorgt omdat bij onraad waarschuwingsgeluiden van je buurman klinken, maar dat kan ook omslaan in zijn tegendeel als je buurman je niet op zijn kleine territorium duldt. Aanvankelijk worden de jonkies gewoon dood gepikt door in te hakken op vooral het kopje van het kuiken. Dat jong wordt pas later, dus eigenlijk als aas, opgegeten.

De Nederlandse en meeuwenonderzoeker Kees Camphuysen heeft vastgesteld dat het doden en opeten van jongen vooral in het weekend gebeurt. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat Nederlandse vissers alleen door de week (maandag t/m donderdag) uitvaren en op die dagen hun bijvangsten (ondermaatse vissen e.d.) overboord gooien, een welkome en eenvoudig te verkrijgen voedselbron voor de meeuwen. Maar door de in acht genomen zondagsrust is er in het weekend voor de meeuwen die hun jongen willen voeren dan ook minder voedsel beschikbaar. Dat leidt ertoe dat op zondag of net na het weekend het doden en opeten van meeuwenkuikens toeneemt. Hoewel het kannibalisme onder meeuwen niet ongebruikelijk is zijn er altijd een paar exemplaren die gespecialiseerd zijn in het doden van anderen jongen en hun eigen kroost voeren met de door hen gedode meeuwenkuikens, een soort ‘seriemoordenaars’ dus.

© Middelste jager met Kokmeeuw, op het Wolderwijd (foto: Jaap Denee).

Zoals hiervoor al werd gezegd komt ook bij kraaiachtigen kannibalisme en vooral eierroof voor. De grootste predator van de Zwarte kraai is, zoals gezegd, de Zwarte kraai. En het zijn vooral de ongepaarde exemplaren die zich hieraan schuldig maken, of, om het objectiever te zeggen; die dit gedrag vertonen. Maar ook bij Gaaïen en Kauwtjes is het eten van eieren van soortgenoten beslist niet ongebruikelijk.

© Een Kauw zal een Sperwer niet snel doden, maar niemand is onfeilbaar.

Van je burens moet je het maar hebben....

Bij het veroveren en/of het verdedigen van een territorium kan het er ook heftig aan toe gaan en tot de dood van een van de partijen leiden. Bekend zijn de gevechten van Ooievaars om een nest en ook ons schattige Roodborstje kan zo heftig op een rivaal inpikken dat de dood er op volgt. Maar ook is waargenomen dat een vrouwtje Wilde eend een jong eendje uit een ander toom dat zich bij haar kroost wilde voegen doodde (overigens komt het ook voor dat een vreemde pull wel wordt geadopteerd). Dat doden is natuurlijk geen kannibalisme in de strikte zin van het woord (= opeten), maar betreft, net zoals bij bovengenoemd geval bij de Wilde eend, wel het doden van soortgenoten. Zo is ook geconstateerd dat vrouwtjes van de roofmeeuw-familie der Jagers dodelijke gevechten kunnen aangaan: een vrouwtje Jager ging een gevecht aan met een ander vrouwtje dat al een nest had omdat zij de man wilde veroveren. En de man? Die stond erbij hoe zijn partner te grazen werd genomen en wachtte af wie het zou winnen. En toen de indringster de sterkste bleek te zijn ging hij verder met de 'moordnares' van zijn vrouw.

Van je stiefvader moet je het maar hebben....

En wat te denken van het volgende geval van infanticide: een vrouwtje Kauw verloor door een of andere oorzaak haar partner, met wie ze een nest met jongen had. Spoedig diende zich een ongepaard mannetje aan en begon samen met 'de weduwe', zonder dat ze zich om de reeds aanwezige nestjongen bekommerden, boven op hen een nieuw nest te bouwen. Die werden dus gewoon rücksichtloos ingemetseld.

Ongepaarde mannetjes zijn tot veel in staat. Vooral als de broedgelegenheid beperkt is, zoals het geval kan zijn bij holenbroeders. In grotere kolonies van Boerenzwaluwen komt het regelmatig voor dat bij enkele tot soms wel één derde van de broedsels infanticide plaats vindt. Het zijn, zoals gezegd, de ongepaarde exemplaren – er is vaak sprake van een mannenoverschot – die dit gedrag vertonen. Zo'n mannetje houdt een nest met een paar jongen in de gaten. Als hij denkt dat hij het bijbehorend mannetje wel kan verdringen plukt hij de jonkies uit het nest en laat ze ergens vallen om vervolgens de moeder van deze jonkies tot partner te nemen. En het vrouwtje is kennelijk zo onder de indruk van het machogedrag van het mannetje dat zojuist de kinderen uit haar nest heeft geplukt, dat ze met die man verder gaat door met hem te paren en een volgend nest gaat beginnen. Helemaal bizar is dat zo'n mannetje dat zich heeft opgedrongen c.q. heeft ingevocht in het geval er nog eieren in het nest liggen deze eerst nog helpt bebroeden tot ze uitkomen. Dan worden de geboren jongen alsnog uit het nest gesleurd en vervolgens paart hij met het vrouwtje zodat het daaruit voortkomende legsel zijn genen bevat. 'Onze' Bennie van den Brink heeft aan dit verschijnsel in 2016 in het wetenschappelijk tijdschrift Limosa een lang artikel gewijd. Zie de website: www.boerenzwaluw.nl -> onderzoek

Iets vergelijkbaars is geconstateerd bij IJsduikers die, in geval er een te beperkt aantal meren beschikbaar is, strijden om een nestplek. Een inkomende IJsduiker deinst er niet voor terug om de nestkuikens van een vorig mannetje te

doden om vervolgens in dat nest snel zijn eigen gezin groot te brengen. Het korte broedseizoen dat hem in zijn verspreidingsgebied gegeven is vormt een extra stimulans om ervoor te zorgen dat hij snel nakomelingen krijgt.

Slot; Zwanenzang en Koekoeksang

Het is lastig bij al dit soort gedrag: "moord, doodslag, kindermoord, broedermoord, inbraak, diefstal, huisvredebreuk, echtbreuk, overspel, hypocrisie, nalatigheid, kindermishandeling, burenruzie, huiselijk geweld" geen emoties te hebben en geen menselijke, ethische normen aan te leggen, maar, zoals ik in het begin schreef, gewoon objectief te blijven zeggen: Tja, de natuur is de natuur.... want.... zo is het wel.

Bij al dit soort vogelgedrag moet ik denken aan een versje dat Kees Stip eens over de Koekoek schreef:

*De Koekoek roept door bos en beemd,
humane normen zijn hem vreemd;
wie opgevoed is door een Grasmus
blijft altijd achter bij Erasmus.*

Just Walter

© Boerenzwaluwen: erg trouw aan hun broedplaats, maar niet altijd aan hun partner en kroost... (foto: Bennie van den Brink).

Polder Oosterwolde - analyse van weide- en moerasvogels

1958 - 2020

© Polder Oosterwolde met eendenkooi, gezien vanaf de Zomerdijk (foto: Benno van den Hoek).

Op de website van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe verschijnt rond eind september een verslag van het wel en wee van de weide- en moerasvogels in de polder Oosterwolde. Voor Anser heb ik alvast een samenvatting van dit rapport gemaakt.

Inleiding

In 1994 is een ruilverkaveling in de polder Oosterwolde afgerond. Deze ruilverkaveling heeft, evenals vele ruilverkavelingen in Nederland, een enorme impact gehad op het landschap en de ecologie in de polder Oosterwolde. Vooruitlopend op deze ruilverkaveling is in 1968 het nieuwe gemaal De Wenden gerealiseerd en door het nieuwe bemalingsregiem is de (grond)waterstand in de polder ingrijpend gewijzigd. Voor de ruilverkaveling zijn veel notities en rapporten gepubliceerd over de vermaardheid van het weidevogelgebied en de aanwezigheid van veel kritische weidevogelsoorten. Alle adviezen van veel commissies ten spijt: het heeft er uiteindelijk niet toe geleid dat de adviezen voor een weidevogelreservaat van formaat (500 ha) is gerealiseerd! Politieke besluitvorming en bestuurlijke onwil bij de agrarische omgeving. Een gemiste kans, of toch toekomstperspectieven voor de weidevogels?

In de polder Oosterwolde ligt het weidevogelreservaat Oosterwolde, in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer, met een totale oppervlakte van 250 ha. Sinds de vijftiger jaren heeft verwerving van gronden plaatsgevonden en in 1994 is in het kader van de ruilverkaveling Oosterwolde de inrichting van het reservaat afgerond. Het huidige reservaat bestaat uit drie delen: het weidevogelreservaat tussen de Zomerdijk en de Groote Woldweg met een oppervlakte van 208 ha, de Riethaere (13,5 ha) en de Verlengde Riethaere (6,8 ha) tussen Groote en Kleine Woldweg en het reservaat Kleine Woldweg (24,4 ha) gelegen tussen de Kleine Woldweg en de Gelderse gracht. Tussen de Zomerdijk en het Drontermeer zijn een aantal rietpercelen ook in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer. De eerste percelen werden door Staatsbosbeheer omstreeks 1958 aangekocht. Tot 1972 werden in Oosterwolde door Staatsbosbeheer geen beperkende maatregelen aan de pachters van de gronden in dit gebied opgelegd. Dat was ook niet nodig, aangezien het waterpeil van dien aard was, dat de veldkavels tot laat in

het voorjaar nat waren en alleen voor hooibouw geschikt waren. De waterhuishouding van de polder geschiedde voor 1968 doormiddel van een stoomgemaal dat het water in het IJsselmeer en later in het Drontermeer uitsloeg. Tot aan de vijftiger jaren waren de sloten van geringe omvang en duurde het vooral in de herfst en in de winter vele dagen tot soms meer dan een week dat de gewenste drooglegging van 35 cm–40 cm min maaiveld bereikt werd. Door de verbreding en verondieping van de sloten en de ingebruik stelling van het nieuwe vijzelgemaal in 1968 werden de mogelijkheden geopend voor een intensivering van de landbouw in Oosterwolde.

In het centrum van het weidevogelreservaat ligt een particuliere eendenkooi van de gebroeders Van de Wetering en A. Koornberg met kooirecht en een afpalingsrecht van 1506 meter tot in Oostelijk Flevoland. De eendenkooi behoort tot het Overijssels type met twee vangplassen en acht vangpijpen. Voor de inpoldering van Oostelijk Flevoland werden in deze eendenkooi veel wintertalingen gevangen en in Amsterdam verkocht als delicatessen. Tegenwoordig vindt alleen nog vangst plaats van Wilde eenden. De vangst is erg afhankelijk van de trek van Wilde eenden via de randmeren. Het aanwezige eeuwenoude recht heeft tot gevolg dat het weidevogelreservaat in een groot rustgebied ligt van 700 ha, dat (zeer) gunstig is voor weidevogels en overwinterende ganzen en Smienten en in het recente verleden als overwinteringsgebied voor Kleine zwanen.

Afbakening analyse weidevogels Oosterwolde

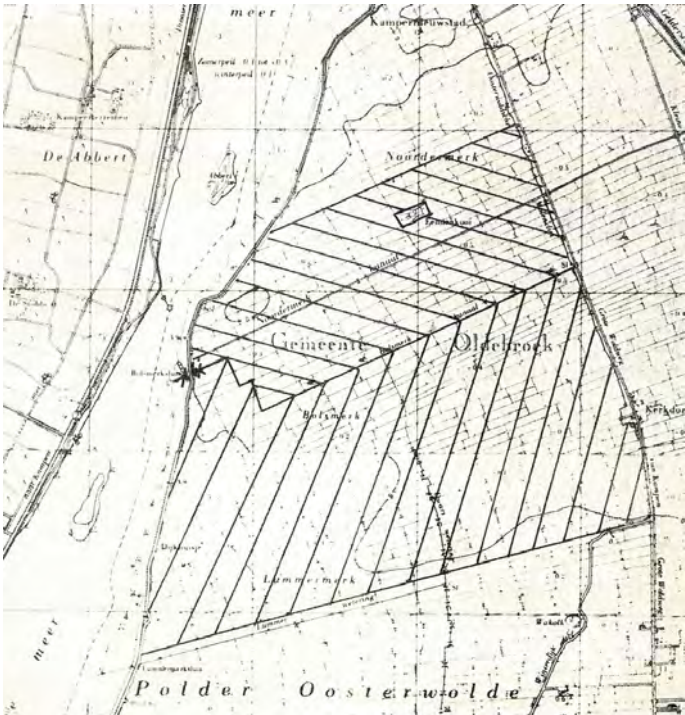
In het verslag worden alle eigendommen, behalve het Rietveld bij Elburg in een analyse van de weide- en moerasvogels beschreven. Tevens is ook een analyse gemaakt van de bufferzone van 300 ha ten zuiden van het huidige weidevogelreservaat. Ook is nog enige aandacht besteed aan de broedvogels van de eendenkooi Oosterwolde.

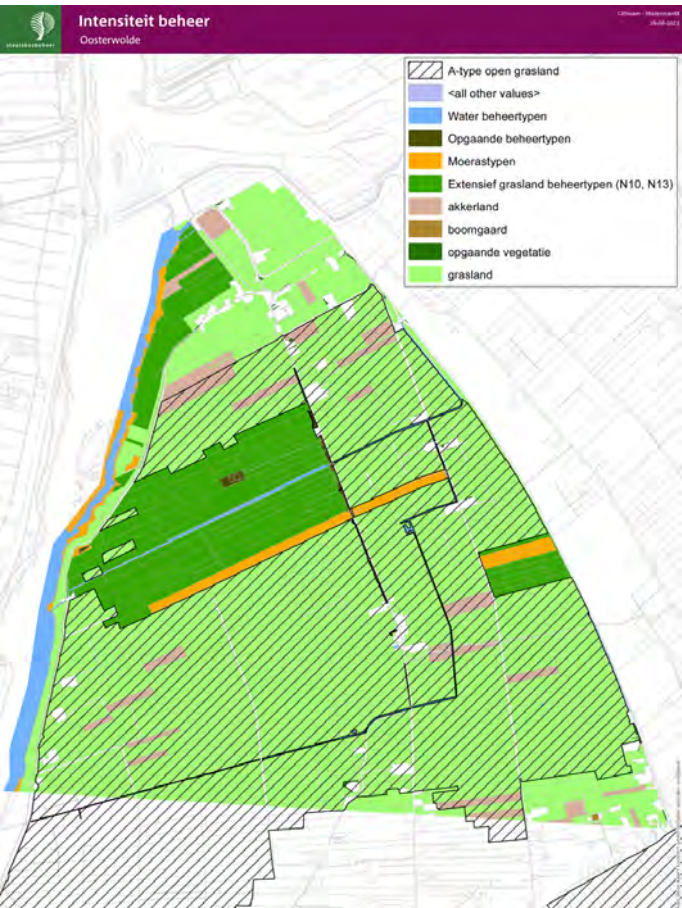
Bij de gepresenteerde aantallen van territoria/broedvogels moet wel bedacht worden, dat in al die jaren vanaf 1958 verschillende inventarisatoren proefvlakjes geïnventariseerd hebben. In de vijftiger- en zestiger jaren werden proefvlakjes van 10 ha gekarteerd en vervolgens vond een berekening plaats naar de totale oppervlakte van het weidevogelreservaat. Op zich is deze methode in die jaren vaker gebruikt. In dit verslag gaat het vooral om de trends in een lange reeks van verzamelde gegevens.

Inrichting reservaten

Gedurende de vijftiger en zestiger jaren was Oosterwolde bij ornithologen in Nederland bekend, vanwege de hoge aantallen broedende Grutto's, Kemphanen en ook broedende Velduilen. Van de bekende vogelwachters en ornithologen en beheerders van Staatsbosbeheer zijn nog verslagen aanwezig die een boeiende indruk geven van de voormalige vogelrijkdom van de polder Oosterwolde. Vanaf eind jaren vijftig zijn de polders in Flevoland aangelegd door de Directie Zuiderzeewerken van Rijkswaterstaat. De aanleg van de Flevopolders heeft een enorme impact gehad op de drooglegging van de kleine polders tussen Kampen en Nijkerk. Vanwege de peilverschillen op het oude land en het nieuwe land vindt een permanente wegzijging plaats, waardoor verdroging op het oude land plaatsvindt. Gedurende het begin van de zestiger jaren zakte het grondwaterpeil van -70 cm NAP in 1960 tot -130 cm NAP in 1993. Ook de

© Kaartoverzicht van in het noordelijk gearceerde gedeelte het weidevogelreservaat en ten zuiden hiervan de zgn. bufferzone. In het kader van de ruilverkaveling Oosterwolde is vastgesteld dat in dit deel van 300 ha geen doorgaande wegen gerealiseerd worden.

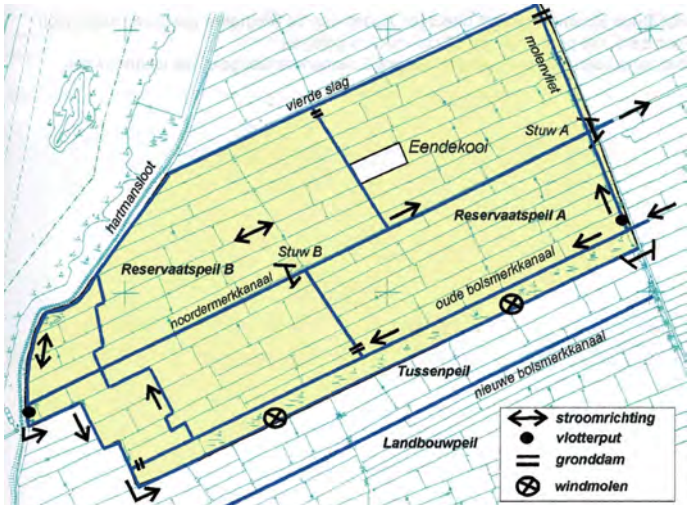

© Op deze geconstrueerde afbeelding is goed te zien, hoe versnipperd het eigendom van Staatsbosbeheer is ten opzichte van de totale oppervlakte geschikt weidevogelgebied.

uitvoering van de ruilverkaveling Oosterwolde heeft een negatieve invloed gehad op de waterhuishouding in de polder Oosterwolde, aangezien het reservaatgebied vrij klein is ten opzichte van de totale oppervlakte in de polder Oosterwolde. Door Staatsbosbeheer is ver voor de aanvang van de ruilverkaveling Oosterwolde een berekening gemaakt voor een optimale oppervlakte voor het weidevogelreservaat. Met een oppervlakte van 500 ha was het mogelijk om een hydrologisch systeem in te richten dat optimaal was voor een weidevogelreservaat van formaat. De optie voor een groot weidevogelreservaat bestond uit twee delen; het huidige reservaat rond de eendenkooi met een oppervlakte van 200 ha en een bufferzone aan de zuidzijde van de Riethaere. Zowel door de provincie Gelderland als LTO is een optimum voor een weidevogelreservaat niet gehonoreerd en is nu een minimale oppervlakte van 250 ha beschikbaar voor een populatie weide- en moerasvogels. Deze oppervlakte moeten we dan in ogenschouw nemen voor deze analyse van de totale oppervlakte weidegebied in de polder Oosterwolde. Er zijn ook pluspunten die in dit kader wel genoemd moeten worden. Gedurende de afronding van de ruilverkaveling is in samenwerking met de Dienst Landinrichting, Provincie Gelderland en het toenmalige Waterschap Noord-Veluwe gebruik gemaakt van een speciale subsidieregeling "Natuurherstel in ruilverkavelingsgebieden". Het inrichtingsplan gaat uit van een eigen waterbeheersing en een permanente wateraanvoer uit de polder Oldebroek. De Verlengde Riethaere fungeert als helopfytenfilter voor de waterinlaat van gebiedsvreemd water ten behoeve van de vernatting in het weidevogelreservaat.

In het reservaat is destijds via natuurbouw de oppervlakte aan water uitgebreid. Vooral overwinterende Smienten, ganzen en broedende moerasvogels profiteren van de verruiming van watergangen en plas-dras situaties. Maar ook voor steltlopers tijdens de doortrek en gedurende het vroege voorjaar, wanneer plas-dras situaties aanwezig zijn. Sinds 1994 is het waterpeil in het weidevogelreservaat verhoogd tot maaiveldhoogte. Rond het reservaat zijn de peilen ook aangepast, aangezien verdroging optrad en dit heeft in verband met de buffering van de oppervlakte waterpeilen in het reservaat een positieve invloed op het totale peilregiem. Dit geldt niet voor het noordelijk gedeelte van het weidevogelreservaat; hier vindt wegzijging plaats. De ruilverkavelingscommissie had het plan opgevat om nieuwe boerderijen te vestigen binnen het afpalingsrecht van de eendekooi Oosterwolde. De eigenaren van de eendekooi hebben destijds de rug rechtgehouden en geen toestemming gegeven om binnen het afpalingsrecht van de eendekooi boerderijbouw toe te staan. Hiermee is nu een groot gebied in het centrale deel van de polder Oosterwolde open gebied gebleven zonder nieuwe agrarische bedrijvigheid. Een tweede pluspunt is de activiteit van de agrarische natuurvereniging om agrariërs te bewegen om contracten af te sluiten voor agrarisch natuurbeheer. De vraag is echter of deze activiteiten de balans in positieve zin kunnen beïnvloeden voor de weidevogels?

© Waterbeheersing weidevogelreservaat Oosterwolde.

Waterhuishouding

In het kader van de ruilverkaveling Oosterwolde is het waterhuishoudkundige systeem voor het weidevogelreservaat polder Oosterwolde ingericht. Via de Gelderse gracht wordt gebiedsvreemd water uit de polder Oldebroek ingelaten en via de Verlengde Riethaere vindt inlaat plaats in het weidevogelreservaat. In het weidevogelreservaat wordt het oppervlaktewater via stuwen en dammen van oost naar west gestuwd en vervolgens weer afgelaten via het Noordermerkkanaal, dat dwars door de polder van de

© Aflaat Noordermerkkanaal ter hoogte van Groote Woldweg, met zicht richting SBB-reservaat en Zomerdijk (foto: Adrie Hottinga).

Groote Woldweg naar de Zomerdijk loopt. Het is een gekunsteld waterhuishoudkundig systeem voor een relatief kleine oppervlakte in de polder Oosterwolde.

Afbakening, vraagstelling en discussie

In het verslag is de informatie van de landschapselementen langs de Groote Woldweg niet meegenomen. Vanuit mijn vorige werkkring Staatsbosbeheer heb ik tijd gestoken in de vorming van het weidevogelreservaat en was nieuwsgierig naar de ontwikkeling van de populatie weide- en moerasvogels. Daarnaast was ik nieuwsgierig naar de voormalige rijkdom aan weidevogels in Oosterwolde en benieuwd hoe herstel van de weidevogels een plek krijgt binnen Staatsbosbeheer. De informatie in het archief van Staatsbosbeheer lijkt geborgd maar is toch vrij fragmentarisch opgeslagen; slechts 10 % van het archiefmateriaal is gedigitaliseerd. In 2023 wordt de polder Oosterwolde weer op SNL-basis (Subsidiestelsel Natuur en Landschap) gemonitord door een goede vogelaar (S. Rondaan, bureau G&G). Het is helaas financieel voor Staatsbosbeheer niet mogelijk om jaarlijks de broedvogels te monitoren. Staatsbosbeheer is afhankelijk van de subsidiestromen via de SNL-systematiek en de verplichtingen voor monitoring voor SNL zijn minimaal. In ieder geval voor een relevante monitoring analyse. Dit betekent dat ook dit verslag beperkingen kent! De redenen voor een afgeslankte monitoring zijn bekend: Staatsbosbeheer krijgt van de overheid een minimale vergoeding voor monitoring!

Werkwijze analyse weidevogels

De informatie van de broedvogelinventarisaties van voormalig vogelwachter en later opzichter bij Staatsbosbeheer Ton van Gent zijn geanalyseerd en opgeslagen in een Excel bestand. Deze informatie is naast de broedvogelkarteringen van Sovon destijds gebruikt voor de verslaglegging van de interne kwaliteitscontroles (IK) die Staatsbosbeheer voor haar terreinen samenstelde (IK 1996). Nadien zijn nog analyses gemaakt in het kader van de broedvogelkarteringen door Sovon en Van der Goes en Groot in opdracht van Staatsbosbeheer en van de inventarisaties van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe. Niet alleen de recente informatie is gebruikt voor dit verslag maar ook van ornithologen die Oosterwolde in de vijftiger- en zestiger jaren bezochten: prof. De Vries en prof. Mörzer Bruins en de legendarische vogelwachter van Staatsbosbeheer A.A. van den Berg uit Kampen. Maar ook faunamedewerker van Staatsbosbeheer Sjoerd Braaksma, en in later jaren van boswachter Alexander Mörzer Bruins. Ook de toenmalig districtsambtenaar Bert Hanekamp heeft een steentje bijgedragen voor de vorming van het weidevogelreservaat. [Alexander en Bert hebben ook vanuit de VBW altijd betrokkenheid gehad bij het gebied. Red.].

Het door mij oudste verslag dateert uit 1952 van vogelwachter E. Bos, in dienst bij de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van vogels (nu Vogelbescherming Nederland).

Uit die tijd dateren ook de mooie verhalen over de vogelwachters die de Kemphanen op de baltsplaatsen vingen om ze te ringen voor wetenschappelijk trekvogelonderzoek. Zij maakten strikken van paardenhaar om de Kemphanen te vangen en waren bij nacht en ontij in het veld. Voor deze analyse is uitgebreid literatuuronderzoek verricht en hiervoor is alle relevante informatie uit het natuurwetenschappelijk archief met documentalist Hans Vink doorgenomen en de relevantie geanalyseerd voor dit verslag.

© Grutto: beleidsambassadeur voor onze boerenlandvogels (foto: Gerjan Petter).

Resultaten

Voor deze samenvatting voor Anser beperk ik mij tot de analyse van vier steltlopers in het weidevogelreservaat. In het verslag worden meerdere soorten weidevogels en moerasvogels per deelgebied onder de loep genomen. Ook wordt verslag gedaan over broedende Velduilen en andere interessante soorten die afhankelijk zijn van extensief beheerd grasland en dynamische riet- en moeras vegetaties. Uit de weidevogelkarteringen die vanaf 1958 zijn uitgevoerd in het weidevogelreservaat Oosterwolde blijkt dat vooral de steltlopers zijn achteruitgegaan.

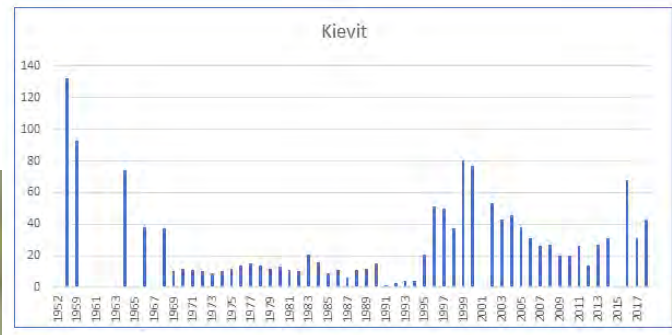

© Grafiek 1: overzicht broedparen Grutto, weidevogelreservaat - periode 1958-2020.

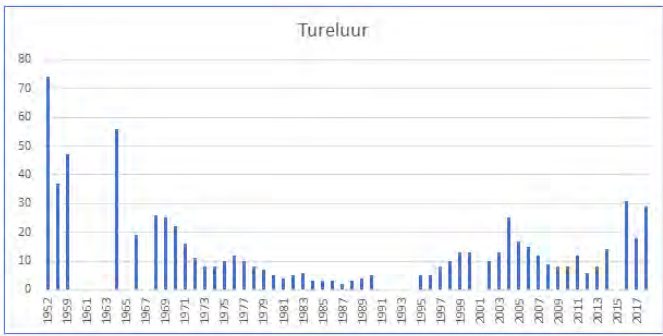

Als voorbeeld zijn in deze samenvatting vier grafieken opgenomen van respectievelijk Grutto, Kievit, Tureluur en Kemphaan. De Kemphaan werd in 1976 niet meer als broedvogel vastgesteld, behalve eind jaren negentig een kleine oprisping met een enkel broedpaar. In de grafieken zien we een piek in de toename van broedende/territorium houdende steltlopers. Deels valt deze piek te verklaren door de inrichting van het weidevogelreservaat en de nieuwe peilinstelling van de waterhuishouding. Steltlopers worden dan aangetrokken door een optimaal vestigingsmilieu voor broedlocaties. Maar na verloop van tijd verouderen de broedparen en neemt de broedpopulatie af. Aanvulling van belendende gebieden neemt niet meer toe, omdat in de agrarische gebieden de broedpopulatie van steltlopers al te ver is afgenomen voor aanvulling van de broedpopulatie in de reservaatgebieden. Er is onvoldoende wisselwerking meer tussen reservaatgebieden en agrarisch gebied. Dit knelpunt wordt nu lokaal ingevuld door de creatie van plas-dras situaties in het agrarisch gebied. Via de agrarische natuurverenigingen is subsidie beschikbaar voor het plaatsen van zonnepompen voor de creatie van plas-dras situaties. Er zijn nu meerdere voorbeelden in de noordelijke IJsselvallei dat plas-dras percelen in het agrarische gebied veel steltlopers aantrekt. De schaal is echter nog te beperkt om weidevogel-populaties ‘in de benen te houden’.

De grafiek geeft duidelijk aan hoe het gesteld is met de Gruttopopulatie in het weidevogelreservaat in de polder Oosterwolde.

© Grafiek 2: overzicht broedparen Kievit, weidevogelreservaat - periode 1958-2018.

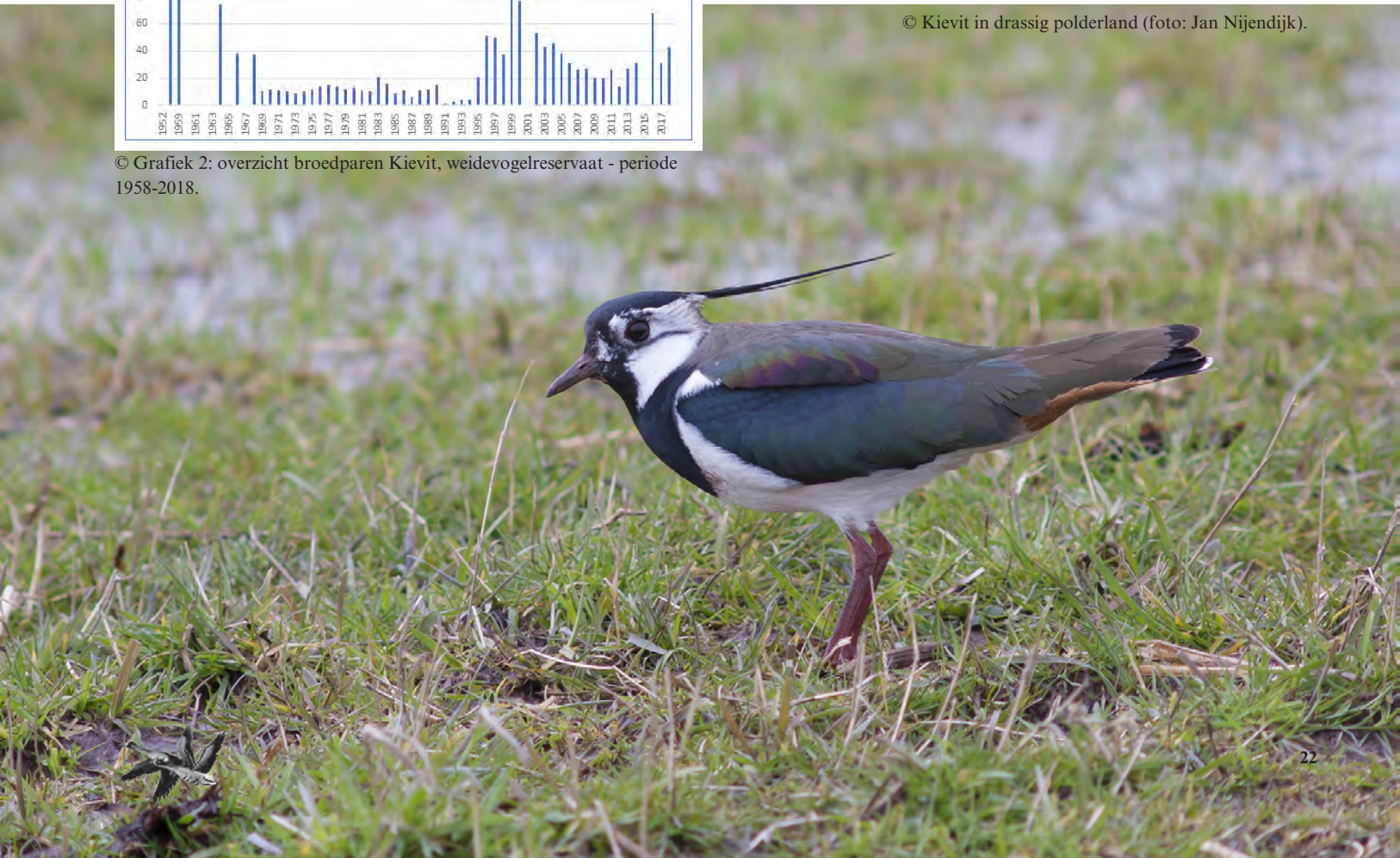

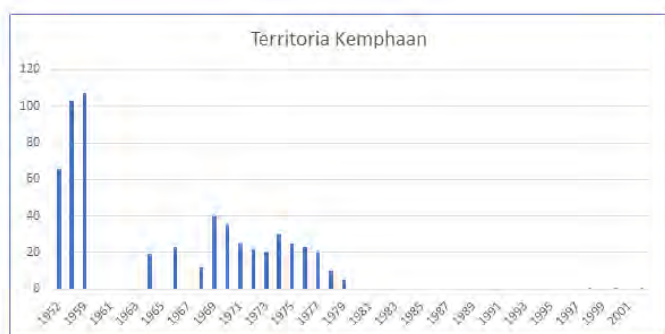
© Grafiek 3: overzicht broedparen Tureluur, weidevogelreservaat - periode 1952-2018.

Met nog geen 20 broedparen in 2020 een schril contrast met de jaren zestig en zeventig.

De grafieken van de vier soorten steltlopers geven een duidelijk beeld hoe het is gesteld met deze soorten in het weidevogelreservaat polder Oosterwolde. De Kievit lijkt te stabiliseren in aantal en de Tureluur neemt enigszins toe, gelijk de landelijke trend voor deze soort. Na 1979 is de Kemphaan als broedvogel uit de polder Oosterwolde verdwenen, op een enkel broedpaar in latere jaren. Samenvattend kan gesteld worden dat vrijwel alle weidevogelreservaten in Nederland een te geringe omvang hebben en dat de financiële input van het ministerie van LNV en de provincies ernstig te kort schiet voor een verantwoord weidevogelbeheer. De analyse voor de polder Oosterwolde kan ik ook kopiëren voor de polder Arkemheen, Randmeerkust en Wapenvelderbroek. Genoemde gebieden hebben vanuit hun openheid de potentie voor een opmaat voor de inrichting van weidevogelgebieden van formaat, als we dat vanuit de politiek bestuurlijke context ook daadwerkelijk willen!

© Kievit in drassig polderland (foto: Jan Nijendijk).

© Grafiek 4: overzicht territoria Kemphaan, weidevogelreservaat - periode 1952-1979.

Er is een nieuw initiatief op de Noordoost-Veluwe van Stichting De Vier Merken. Stichting De Vier Merken bestaat uit boeren die zich verenigd hebben en samen een gebiedsplan hebben opgesteld waarbij een voorstel is gedaan om te boeren in evenwicht met de natuur. Weidevogels spelen volgens hun startambities een belangrijke rol in de polder Oosterwolde. Wellicht dat dit nieuwe initiatief vanuit de agrarische sector een totale impuls kan geven voor het herstel van de weidevogelpopulaties in de polder Oosterwolde. Het is te hopen dat de agrarische natuurverenigingen meer financiële ruimte krijgen in het kader van de

© Kemphanen op een baltsplaats bij Noordeinde, mei 1985 (foto: Bennie van den Brink).

uitvoering van het Aanvalsplan Grutto. Uiteraard gekoppeld aan de ambities en inzet van de terreinbeherende organisaties.

Adrie Hottinga

Adrie was 40 jaar werkzaam in verschillende functies binnen Staatsbosbeheer en sinds 1975 lid van de VBW, waarvan ruim 15 jaar als bestuurslid en secretaris.

“Bedreigde Grutto staat voor waar wij met de landbouw naartoe zouden moeten”

RTV Noord – 18 april 2023

Het gaat niet goed met de Grutto, de Nederlandse weidevogel bij uitstek. Rond 1970 waren er nog zo'n 120.000 broedparen, nu zijn dat er nog geen 25.000. “Er gaat nogal wat verloren. Het is niet alleen een vogel die je weg kunt strepen, een naampje op een lijstje, maar dan zijn we onze nationale vogel kwijt”, zegt Theunis Piersma over het scenario waarin de Grutto helemaal zou verdwijnen.

“Zelf zou ik het verschrikkelijk vinden. En je moet je voorstellen dat je in een armoedige omgeving komt te wonen”. Piersma is hoogleraar Trekvoegecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en staat wereldwijd bekend als Grutto-expert.

© Theunis Piersma (foto: Kees van de Veen/ANP).

‘Heel armoedig, uniform landschap’

“Je leest ook steeds meer van mensen die naar plekken gaan en niks meer horen. Geen Grutto's, maar ook geen Tureluurs en Kieviten, je ziet geen bloemen in de wei. Het is een heel armoedig, uniform landschap. Wat je kwijtraakt, is een landschap waarin ook mensen ontzettend goed kunnen gedijen. Sterker nog: we missen dan een landschap waar we voor de toekomst ongelooflijk behoefte aan hebben.”

Anders boeren

Om ervoor te zorgen dat het goed gaat met de Grutto, moet je volgens Piersma ook kijken naar de wijze waarop met name de melkveehouderij ingericht wordt. Minder intensieve veehouderij, meer aandacht voor de kwaliteit van de bodem. “De Grutto staat niet voor natuurland, die staat voor boerenland. Maar wel voor een bepaald soort boerenland”, stelt Piersma.

Leidraad voor de toekomst

“De Grutto heeft hetzelfde nodig als wij allemaal om goed te gedijen: een gezonde bodem, genoeg water en genoeg te

eten. Eigenlijk staat hij voor waar wij met de landbouw naartoe zouden moeten. Een bodem die CO2 opslaat, die water vasthoudt, een bodem waar heel gezonde zuivelproducten vanaf komen. De Grutto is echt een boerenvogel. Je zou kunnen zeggen dat hij hetzelfde nodig heeft als een goede boer.

Geld blijft op de plank

Dagblad Trouw meldde medio april j.l. dat er 68 miljoen euro in Den Haag klaarligt om maatregelen te nemen, maar dat het geld op de plank blijft liggen, omdat provincies en Rijk het niet eens worden over het laatste deel van de financiering. Volgens Piersma biedt het gesteggel over geld juist ook kansen. "Om nog verder door te denken over de vraag waar de Grutto eigenlijk voor staat.

"Je zou kunnen zeggen dat de Grutto hetzelfde nodig heeft als een goede boer"

Theunis Piersma

Je kan hem zien als een probleemvogel, hij mag niet uitsterven. Je kan hem ook zien als een toekomstvogel, hij geeft aan waar het met de toekomst van de melkveehouderij naartoe zou moeten. Het zou geweldig zijn als dat geld wordt ingezet voor de zoektocht naar die toekomst. Dat is mijn pleidooi: zoek nog beter naar de raakvlakken tussen de toekomst van het boeren en die van de Grutto."

Vreemde stelten op Ameland

Op een fietstocht over Ameland, natuurlijk om vogels te zien, kwamen Annemarie en ik op 19 mei j.l. iets bijzonders tegen. In een weiland zagen we een groep vogelaars staan. Zij stonden bij een opgezet scherm met grote camera's, dat betekende voor ons dat er iets bijzonders te zien zou zijn. Dat klopte helemaal!

Om de vogels en vogelaars niet te storen c.q. te verstoren - ik weet niet wat de volgorde moet zijn - hebben we niet de vrijheid genomen om de weide in te lopen. De zon stond achter de groep vogels, dus het zicht was matig. Bijgaande foto heb ik gemaakt toen we een kwartiertje later op de dijk langs het wad fietsten en de vogels vanaf de overkant beter konden zien, ondanks de grotere afstand. We hadden het geluk dat ze er nog steeds waren.

Maar toen kwam het vraagstuk opdagen: welke soort stond daar? Ik heb mijn vogelboeken, dat zijn er nogal wat, er meerdere keren op nageslagen. Een paar voorbeelden: voor een Rosse franjepoot is de snavel te lang, een Grutto met helder witte wangplekken kan ook niet, Amerikaanse soorten leken er ook niet op.

Ik heb een aantal goede of misschien uitstekende vogelaars gevraagd, maar kreeg niet het antwoord. Tot ik ook Benno mailde...dit was zijn antwoord:

"Ik moest wel een paar keer goed kijken, want dit kleeft kon ik ook niet thuisbrengen. Maar als ik verder inzoom en de houding van de vogels bekijk constateer ik dat het nepvogels zijn. Ik denk lokvogels, om mogelijk steltlopers te vangen voor onderzoek. In Friesland doen ze dat van oudsher al met lokvogels, bij het zgn. wilsterflappen (Goudplevieren vangen). Vroeger voor consumptiehandel maar tegenwoordig voor onderzoek. Ik denk dat ze hiermee Rosse grutto's wilden lokken, want helemaal links lijken mij twee (wilde) Rosse grutto's."

Ik ben blij dat ik het goed had met mijn zoektocht, immers deze soort was niet te vinden. De methode was mij wel bekend, maar ja bij deze optie had ik niet stil gestaan. Benno, bedankt, ik kan nu weer rustig slapen.

Goen Jansen

© Vreemde stelten brengen de vogelaar in verwarring (foto: Goen Jansen).

Steenuilen ringen met Bert

Al sinds 1962 is Bert Hanekamp (90 jaar) bevoegd om vogels te ringen. In 1973 ringde hij zijn eerste uil. En nu, op 25 mei 2023 kregen wij, beginnende vogelaars, de gelegenheid om samen met hem en Harrie Toorman op pad te gaan om Steenuilen te ringen. Dat Bert van huis uit bioloog/ecoloog is levert mooie verhalen op over vogels. Bert ringt en Harrie haalt de vogels uit de kast, deze maakt de kast zo nodig wat schoon en plaatst de vogels terug.

De eerste kast zat in een boom die in een weiland naast een huis stond. De ladder werd van de aanhanger gehaald en tegen de boom geplaatst. Harrie zat net in de boom toen ineens een stevige ram tevoorschijn kwam. Die zinde het niet dat er een ladder stond en dus begon hij de ladder weg te stoten. Gelukkig stond Harrie op een tak. Onze aanwezigheid werd meteen functioneel: met gebaren, geluid en verse takjes lukte het de ram af te leiden. Harrie kon met drie pullen de boom weer uit komen. Na de kast schoon-gemaakt te hebben en nadat Bert de drie geringd had, werden ze weer terug geplaatst. Meteen een spannend avontuur.

De tweede kast stond heel idyllisch in een weilandje waar drie zogende koeien met hun kalveren stonden. Opnieuw oppassen, maar de koeien bleven rustig grazen. In deze kast zat de moeder met vijf jongen. Wat een geweldige ervaring om moeder Steenuil vast te houden terwijl Bert ringde en Harrie de pullen ophaalde en weer weg bracht het nest in. De moeder werd daarna, via de hoofdingang, weer naar binnen geleid. Zo kon zij daarna weer ongestoord haar kroost verzorgen.

De derde kast leverde drie pullen op, maar die waren nog zo klein dat ze niet geringd konden worden: Bert en Harrie gaan hier volgende week weer heen.

© Vakkundig worden de uilen door Bert van een ring voorzien (foto: Ria & Frida Hengeveld).

Hoewel de leeftijd hem parten speelt en hij niet meer zelf de bomen in kan om de kasten te inspecteren kan Bert, samen met Harrie, nog steeds dit werk doen. En dat al bijna 62 jaar lang. Petje af voor deze oudgediende, die best eens in het zonnetje gezet mag worden in deze Anser.

Ria en Frida Hengeveld

© De jonge uilen, maar ook de adulte vogel, worden onderzocht en voorzichtig terug in de kast geplaatst (foto's: Ria & Frida Hengeveld).

Toelichting column “De echte vogelliefhebber”.

In de algemene ledenvergadering in 2022 heb ik het secretariaat overgenomen van Benno van den Hoek. Naast het feit dat ik de vereniging een warm hart toedraag was een belangrijke reden om deze taak op mij te nemen dat ik in 2023 met pensioen zou gaan. En er dus de tijd voor zou krijgen.

Mijn zoons, schoondochter en kleinkinderen hebben dit moment aangegrepen om mijn passie voor o.a. vogels vast te leggen. Ik heb al heel lang een abonnement op het dagblad Trouw en daarom hebben ze met zijn allen een speciale ‘Dik Bos Trouw-editie’ uitgebracht. Daarin staat een door mijn schoondochter Kriti Toshniwal geschreven column die ongetwijfeld veel herkenning op zal roepen bij vogelaars en hun familieleden. Ondanks dat enkele fragmenten wellicht iets minder herkenbaar zijn omdat die specifiek over mij gaan, vond de redactie dat deze column een plaatsje in de Anser verdient.

Dik Bos

Nederland heeft ruim 75.000 vogelaars. Maar de échte vogelliefhebber blijft een zeldzame vogel

Ik heb weinig verstand van vogelkijken, ik moest me echt even in deze sport verdiepen om te ontdekken waar het zo’n beetje om gaat, welke vogelzang men uit het bed trekt, welke fluitjes men fluit, welke activiteiten men met elkaar buiten in de natuur ontplooit, welk jargon men gebruikt, hoe men de amateur natuurliefhebber begroet, hoe men gekleed gaat; er blijkt een hele cultuur aan vast te zitten. Maar toen het me een beetje begon te dagen wat deze cultuur behelst, begreep ik eindelijk wat Rob van Hattem – one-book-auteur en alleen bekend (of niet) in de eigenzinnige gemeenschap van vogelaars – in zijn boek *Wie is dat toch met die telescoop?* laat zien. Dat vogelaars vooral gewone mensen zijn. En dat er verschillende soorten van zijn.

Sommigen zijn verzamelaars. Ze verzamelen beestjes, paddenstoelen, namen van vogels die ze hebben gezien op een lijstje, taken die ze nog moeten uitvoeren want vogelspotten vraagt de grootste toewijding. Anderen hebben een baan. Doordeweeks gaan ze op de fiets, door wind en hagel, boterhammetje in de tas, om cijfers te tellen op hun werk en hun taken netjes af te ronden. En dit zodat in het weekend weer ‘s morgens vroeg op hun fiets kunnen springen, door wind en hagel, boterhammetje in de tas, om vogels te tellen buiten in de natuur.

Nou, dacht ik, zo’n devotie zou niets voor jou en mij – zeg maar normale mensen – zijn. Tot ik er verder lezende achter kwam dat er in Nederland sinds 2022 ongeveer 75.000 (!) actieve vogelaars zijn. Deze wonderbaarlijke statistiek komt uit de schattingen van onder andere de Dutch Birding Association (DBA) en Vogelbescherming Nederland. Tijdens de coronacrisis is het aantal hobby vogelaars alleen maar gestegen. Bij gebrek aan menselijk contact, hebben velen het “vogelkijkvirus” te pakken gekregen. Een poging om ergens mee in contact te komen die niet hun partner was. Blijkbaar moet een gedeelte van deze groep mensen zoals jij en ik zijn.

Je zou dan kunnen vragen: wat maakt een echte vogelaar? Wie is nu “the real deal” in deze groeiende gekheid van vogelspotters? Hoe meer ik leerde over vogelen, des te sterker drong de gedachte zich op dat deze sport vraagt om ‘unieke’ kwaliteiten. In de woorden van mijn Engels sprekende alter ego: “It takes a man of small but stable build and great resilience to undertake such a hobby.” Volgens Debby Doodeman, nog een vogelaar-auteur die wellicht alleen bekend is (of niet) in de cirkel van vogelkenners, bestaat deze groep grotendeels uit mannen met baarden. Maar een baard heeft er minder mee te maken. Het gaat vooral over mensen die lichte slapers zijn, mensen die dankzij het snurken van hun partner vroeg uit bed kunnen springen, mensen die heel goed lijsten kunnen maken of het nu vogelnamen of boodschappen zijn, en die de neiging hebben omhoog te kijken in plaats van vooruit.

Het is duidelijk dat vogelen niet “everyone’s cuppa” is. Een echte vogelaar slaapt maar weinig en stopt nooit met arbeid. Hij zou wel eens zijn broek kunnen vergeten als hij naar zijn werk fietst maar nooit zijn verrekijker op een wandeltocht. Hij wordt eerder afgeleid door de lachende, plagerige roep van de Groene specht dan door zijn vrouw in minirokje. Hij zal inleveren op zijn meest waardevolle groene idealen om toch de vlucht te nemen voor een once-in-a-lifetime kans om te vogelen in Extremadura. Ook als dat betekent dat hij de rest van zijn leven op fietsvakantie moet.

Feitelijk is er een toename van het aantal vogelaars in Nederland. Maar er is geen discussie, dames en heren, dat net zoals de Californische condor, de Witbuikfregatvogel, of de Hamerhoen, de echte vogelliefhebber blijft de vreemdste, zeldzaamste soort.

Waarnemingen

© Vogelwacht op Lammergier Mojo, Uddelse Buurtveld (foto: Benno van den Hoek).

Het lijkt een trend om vogels en dieren die met speciale aandacht gevolgd worden een naam te geven. Het geeft ze daardoor bijna iets menselijks, in een tijd dat veel mensen meer aandacht hebben gekregen voor de natuur. Of het bijdraagt aan betere bescherming van soorten of juist een hoger aaiibaarheidsgehalte, kun je je afvragen. Hoe dan ook: na Monniksgier Carmen (OVP) en Walrus Freya (Harlingen) maakten we de voorbije zomers al kennis met Lammergier Eglazine. Afgelopen voorjaar kwam daar in onze regio Lammergier Mojo bij. Bovendien konden we ook kennismaken met Ringsnavelmeeuw Kajzerka. Helaas bleek de kennismaking met menselijke activiteit bij deze vogels wisselend af te lopen...

Beginnend met de eerste naamvogel: Ringsnavelmeeuw Kajzerka, een bijzonder geval en een echte globetrotter. Deze van oorsprong Noord-Amerikaanse vogel werd in december 2005 namelijk geringd in Polen en zwerft nu al een paar jaar door Noordwest-Europa. Omdat het zoeken en bestuderen van meeuwen voor sommigen een hobby op zich is, werd hij de voorbije 18 jaar al meermalen opgemerkt. Dat werd een stuk vergemakkelijkt toen de vogel in december 2021 opnieuw in Polen werd gevangen en van een GPS-zender werd voorzien. In 2012 was de vogel daarna al even kort in Nederland te zien. De laatste twee winters heeft Kajzerka besloten in Noordwest-Europa door te brengen, waarbij vooral België een favoriet overwinteringsland lijkt. Vorig jaar deed de vogel ook al even Nederland aan, maar dit was toen maar van hele korte duur. Na die winter vloog de vogel helemaal naar de omgeving Moskou, om daar een paartje te vormen met een Stormmeeuw. In de afgelopen winter dook Kajzerka opnieuw in België (Mechelen) op, waarbij de exacte verblijfplaats snel uit de GPS-data te halen was. Meeuwen zijn opportunisten en onthouden goed waar ze voedsel kunnen vinden.

Toen Kajzerka rond half maart de terugtocht richting het oosten weer aanving kwam hij opnieuw de Nederlandse grens over. De nacht van 13 op 14 maart j.l. bracht hij door op een recreatieplas bij Woerden. Op 15 maart werd hij aangetroffen bij De Meern, nabij Utrecht. Daarna trok de vogel naar het noordoosten en kwam op 16 maart onze regiogrens over. Rond het einde van de middag werd de locatie van de vogel bekend en konden belangstellenden de vogel bezoeken. Nabij Nijkerk was hij foeragerend, trappelend naar wormen, te zien. Hierna werd de vogel op 18 maart bij Hoevelaken gezien en nog tot en met 24 maart rond Amersfoort. Daarna heeft Kajzerka de vleugels genomen en is in korte tijd via Duitsland, Polen en Wit-Rusland

helemaal naar het oorlogsgebied rond Kyiv in Oekraïne gevlogen. Bij aanvaarding door de beoordelend commissie CDNA is dit het 12e erkende geval in Nederland. Kajzerka zit op dit moment van schrijven weer in Polen, tussen Warschau en Kaliningrad. Of de vogel ooit nog weer naar onze omgeving zal trekken is natuurlijk ongewis, maar we houden hem in de gaten...

Vanaf het voorjaar van 2020 verbleef er in ons land een Lammergier met de naam Eglazine. Zoals in Anser 2021-2 al beschreven is deze vogel afkomstig uit een Frans herintroductieprogramma en is in juni 2020 met GPS-zender uitgezet in het gebied Grands Causses. Na diverse omzwervingen had deze vogel het langst zijn verblijfplaats op de Hoge Veluwe, waar de vogel in zowel 2021 als 2022 maandenlang verbleef. Lammergieren komen oorspronkelijk voor in de hoge bergketens van Europa, Azië en Afrika. Door bejaging zijn ze in het begin van de twintigste eeuw uitgestorven in de Alpen. Vanaf de jaren tachtig is er een zorgvuldig gecoördineerd herintroductieproject opgezet. Tot en met 2019 zijn er door dit project 256 jonge Lammergieren uitgezet in de Alpen en Grands Causses. De laatste 25 jaar zijn er steeds vaker waarnemingen van Lammergieren in Nederland geweest. Twaalf van de 20 gieren hadden tekens van een herintroductieproject (een ring, zender en/of gekleurde vleugelveren) en ze hadden een 'naam'. De CDNA heeft rond de Lammergier nogal een consequent (en volgens sommige conservatief) beleid, waardoor hij nog niet als wild erkende soort op de Nederlandse lijst staat. Zij beschrijft dit beleid als volgt:

“Historische waarnemingen (ondersteund door DNA-analyse) laten zien dat Lammergieren weliswaar zwerven, maar dat ze daarbij de berggebieden nauwelijks verlaten. Zender- en markeringsonderzoek laten zien dat jonge Pyreneeënvogels uitermate gebonden zijn aan de bergen,

en zwervers uit de geïntroduceerde (Alpen)populatie minder. Er is ruim bewijs dat projectvogels en nakomelingen daarvan uit herintroductiegebieden geregeld naar Noordwest-Europa afdwalen. Hierdoor beschouwt de CDNA alle Lammergieren waargenomen in Nederland als afkomstig uit het herintroductieproject. Geherintroduceerde soorten kunnen in aanmerking komen voor aanvaarding op de Nederlandse lijst wanneer de populatie zelfredzaam en duurzaam is geworden. De Lammergier voldoet hier momenteel nog niet aan, omdat de populatie nog niet self sustaining is en er nog steeds vogels worden uitgezet. Wanneer dit in de toekomst anders wordt, of met bewijs vastgesteld wordt dat Pyreneeënvogels in Noordwest-Europa terechtkomen, kan de CDNA haar besluit heroverwegen.”

(bron: Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna CDNA, via website Dutch Birding – www.dutchbirding.nl).

Tot zover een stukje achtergrond ter inleiding op een nieuwe gezenderde vogel, die afgelopen voorjaar de Nederlandse grens overstak en onze regio bereikte. Deze vogel had de naam Mojo meegekregen en is in 2022 uit het ei gekropen in een wild nest, in de Franse Alpen nabij Barcelonnette. De moeder van Mojo is een wildgeboren vogel (Italië, 2011) en de vader van deze vogel is ook wildgeboren (Fra., 2012). Ouders van moeder zijn een wildgeboren vader (Ita.) en een losgelaten moeder (2001, Zwitserland). Ouders van vader zijn een wildgeboren moeder (Fra.) en een losgelaten vader (Ita., 2000). Dit is geconstateerd door actief veertjes verzamelen rondom de broedplaatsen en daarop DNA-analyse uit te voeren. Zo is er inmiddels goed inzicht in de Alpen-stamboom. Vanuit Nederland worden gieren nauw gevolgd door o.a. Hans Pohlmann, aangesloten bij de Vulture Conservation Foundation (VCF). Op 27 april j.l. kwam er een bericht online dat Mojo was neergestreken in een bos bij Wekerom. Voor vogelaars was het mogelijk om de vogel daar de volgende morgen te komen bekijken. Mojo bleef hier op 28 april een tijdje ter plaatse maar koos rond 9.44u het luchtruim. Daarna was

hij even van de radar, aangezien de volgers maar enkele keren per dag een signaal van de vogel ontvingen. Wel waren er 's middags zichtwaarnemingen bij Stroe en bij Uddel. De vogel was nu in onze vogelregio beland en zou daar, in de bosrand van de hei bij Uddel, ook de nacht gaan doorbrengen.

Omdat er geluiden rondgingen binnen vogelend Nederland dat deze vogel wel eens goede papieren zou kunnen hebben voor uiteindelijke aanvaarding als 1e wilde vogel, liet het zich raden dat er een flinke belangstelling voor de vogel zou zijn. Net als velen trokken ook enkele VBW'ers in de vroege ochtend van 29 april naar de hei bij Uddel om te wachten op een teken van leven. Rond 9.30u waren er zo'n 200 vogelaars verzameld en bijna op afspraak ging Mojo kort daarna op de wicken. De vogel gleed vanuit de bosrand al snel naar de grond, waar waarschijnlijk een dood dier lag. De gier was toen even uit beeld, maar de locatie werd wel verraden door de luchtaanvallen die meerdere Raven en een Buizerd op de vogel uitvoerden. Rond 10.30u ging hij dan toch definitief de lucht in en flapte met indrukwekkende slagen over de hei. Al snel begon hij hoogte te winnen en was hij binnen vijf minuten al zo hoog opgeschroefd dat hij met het blote oog al bijna niet meer te zien was. En dat voor een vogel met een spanwijdte van zo'n 3 meter! Wel werd Mojo even later nog overvliegend gezien bij de Aardhuisweg, waar ook vogelaars stonden opgesteld. Daarna was het enkele uren stil zonder updates, maar halverwege de middag kwam er signaal binnen dat Mojo nabij Zeewolde boven Flevoland vloog. De route van de GPS gaf aan dat hij kort daarvoor tussen Ermelo en Harderwijk over was gevlogen. Uiteindelijk vloog Mojo aan het einde van de middag boven de Oostvaardersplassen en is daar naar de grond gegaan. Einde van een mooie dag VBW-regio, zou je zeggen. Echter, in de navolgende uren viel het de volgers van de VCF op dat de vogel wel urenlang op dezelfde plek net naast de spoorlijn Lelystad-Almere verbleef. Bovendien was de zender voorzien van een mechanisme die ook de beweging van de

© Hans Pohlmann, vrijwilliger van de VCF (Vulture Conservation Foundation), bestudeert het karkas van Mojo. Bij de gele pijl de hoof die zijn keel heeft doorboord en linksonder de afgelegde route over de Veluwe en Flevoland op 29 april (foto's: Jaap Denee).

vogel registreerde en ook daar was een ‘flatline’ te zien... Bezorgd gingen Hans Pohlmann en ons lid Jaap Denee ter plaatse kijken en al snel troffen ze Mojo dood nabij het spoor aan... Mojo had de aanvaring met een NS-trein helaas niet overleefd en later onderzoek wees uit dat de vogel vele breuken had en op slag dood was. Van Lammergieren is het bekend dat ze flinke botten kunnen verorberen en Mojo had vlak voor het ongeluk ook nog flink gedineerd. In zijn keel zaten enkele grote botten, waaronder een halve poot van een hert met een lengte van 43 cm. Door de klap had de hoof van deze poot de huid van de vogel doorboord en stak zichtbaar naar buiten (zie foto). Het is erg triest dat een vogel, waarvan de populatie zo onder druk staat, door een trein aan zijn einde moet komen en daar hetzelfde lot trof als Monniksgier Carmen in 2005. Het treintracé Lelystad-Almere, dat bij de aanleg al zeer omstreden was, staat ook bekend als de dodenlijn als het gaat om aanvaringen met vogels...

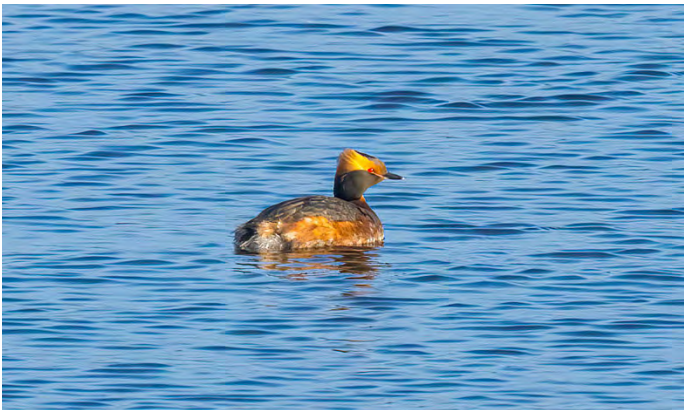
Hoewel Mojo als derde generatie ‘projectvogel’ eigenlijk de status wild zou moeten verdienen, is de kans groot dat de CDNA haar beleid voorlopig handhaaft. Los daarvan is het te hopen dat de populaties, al dan niet met hulp, zich de komende decennia weer verder zullen uitbreiden.

Binnen de regio was verder de aanwezigheid van een Terekruiter in het Reevediep erg leuk. Het was al weer 10 jaar geleden dat deze soort onze regio aandeed, toen kortstondig in het Ketelmeer. Ook de aanwezigheid van opnieuw een Struikrietzanger en op twee locaties in de Flevo een Noordse nachtegaal was dit voorjaar bijzonder. Maar ook Ringsnaveleend, Bijeneter en Grauwe gors waren erg mooie soorten. Ook is er eindelijk duidelijkheid over de vermeende Italiaanse mus in Garderen, in het voorjaar van 2022. Daarover is meer te lezen op pagina 31/32...

Waarnemers:

- AAH = Alex & Annette Hagenbeek
- ABR = Alex Buhr
- ABT = Arnold Berghorst
- AH = Adrie Hottinga
- AJN = André Jansen
- BH = Benno van den Hoek
- CS = Chris Spijkerboer
- DBS =Dik Bos
- DD = Dick Dooijewaard
- Div. = Diverse leden
- DM = Dimitri Mulder
- EBN = Edwin Beijeman
- GJP = Geert Jan Prins
- JBN = Jasper Beijeman
- JDE = Jaap Denee
- JE = Jaap Eedmans
- KKD = Kees Kraaijeveld
- LDB = Louw den Besten
- LL = Leonie Lubbersen
- MH = Mark Hoksberg
- MJ = Martin Jansen
- MT = Marinus van Tol
- PK = Paul Klaassen
- PKE = Peter Keune
- RC = Rob Compaijen
- RHN = Ronald Huijssen
- WHM = Wolbert Hermus

[Afkortingen: ex.=exemplaar / M=man / V=vrouw / ad.=adult / juv.=juveniel / 1e kj=1e kalenderjaar / vl.=vliegend / opvl.=opvliegend / jag.=jagend / foer.=foeragerend / roep.=roepend / ringv.=ringvangst / zing.=zingend]

© Een Kuifduiker in vol zomerkleed is zeldzaam (foto: Kees Kraaijeveld).

Alle waarnemingen blijven voor verantwoording van de waarnemers.

Roodhalsfuut			
03-05.23	1 ex.	Drontermeer	Div.

Kuifduiker			
18.04.23	1 ex.	Zeedijk, Nijkerkernauw	PKE
19.04.23	1 ex.	Zeedijk, Nijkerkernauw	DD
23.04.23	1 ex.	Zeedijk, Nijkerkernauw	KKD

Koereiger			
30.03.23	1 ex.	Nekkeveld, Polder Arkemh.	PKE
02.04.23	1 ex.	Visvijverweg, Swifterband	DM
07.04.23	1 ex.	Oostvaardersplassen	PKE
08.04.23	1 ex., vl.	Duinvoet, Lelystad	DM
22.04.23	1 ex., vl.	Kleine Praambult, OVP	WHM
23.04.23	1 ex.	Welsumerwaard, Veessen	AH
06.05.23	1 ex., vl.	Rietveld Elburg	GJP

Kleine zilverreiger			
26.04.23	1 ex., vl.	Veluwemeer, Lage Bijssel	MJ
05+06.05.23	1 ex.	Oostv.dijk, Lelystad	JE
11.05.23	1 ex.	Harderbroek, Flevoland	DBS

Purperreiger			
28.03.23	4 ex., vl.	Houtribhoogte, Lelystad	DM
22.04.23	1 ex., vl.	Duinvoet, Lelystad	DM
04.05.23	1 ex., vl.	telpost Korte W., Elburg	GJP
14.05.23	1 ex.	Reevediep, Kampen	MJ

Zwarte ibis			
13.05.23	1 ex., vl.	Vel.meer, Hierden	RC+PK+WHM
26.05.23	3 ex.	Kleine Praambult, OVP	DM
29.05.23	3 ex.,foer.	Kruisboog, Zeewolde	PKE
31.05.23	2 ex.,foer.	Kruisboog, Zeewolde	KKD

Kleine rietgans			
05.02.23	7 ex.	Plakkenweg, Vorchten	AH

Roodhalsgans			
06.02.23	1 ex.	Nekkeveld, Polder Arkemh.	WHM
19.02.23	1 ex.	Zeedijk, Putterpolder	MT

© Glossy ibis is duidelijk passender dan Zwarte ibis (foto: Jaap Denee).

Casarca (> 1 ex.)

24.05.23	3 ex.	Kleine Praambult, OVP	JE
26.05.23	6 ex.	Kleine Praambult, OVP	JE
29.05.23	7 ex., vl.	De Bieze, Uddel	WHM

Witoogeend

13.02.23	1 ex., M	Harderbos Oost, Bid.huizen	BH
04.03.23	2 ex.	Kromslootpark, Almere	DM
15.03.23	1 ex., M	Keersluisplas, OVP	GJP

Ringsnaveleend

26.03.23	1 ex., M	Lepelaarsplassen, Almere	DM
----------	----------	--------------------------	----

Grote zee-eend

06.02.23	5 ex.	Zeedijk, Polder Arkemh.	WHM
----------	-------	-------------------------	-----

Lammergier

29.04.23	1 ex., 2e kj V	Uddelse Buurtveld	BH,ABR
29.04.23	1 ex., 2e kj V	Aardhuisweg, Uddel	WHM+ JDE+PK

Zwarte wouw

11.04.23	1 ex., vl.	Knardijk, OVP	JE
22.04.23	1 ex., vl.	Duinvoet, Lelystad	DM
30.04.23	1 ex., vl.	omg. Abberteiland, Dro.meer	BH
10.05.23	1 ex., vl.	Biezematen, Apeldoorn	MH
21.05.23	1 ex., vl.	Cyriasische Veld, Harderwijk	RHN

Steppekiekendief

23.04.23	1 ex., 2e kj vl.	Duinvoet, Lelystad	DM
24.04.23	1 ex., 2e kj vl.	Larservaartbos, Lelystad	JE

Ruigpootbuizerd

11.02.23	1 ex., ad.	Grote Praambult, OVP	JE
03.03.23	1 ex., ad.	omg. Gulbroek, Heerde	AH

Smelleken

08.02.23	1 ex.	vogelhut De Poelruiter, OVP	AJN
08.04.23	1 ex., ad.	V telpost Korte W., Elburg	WHM
26.04.23	1 ex., vl.	Veluwemeer, vml. Ludg.kerk	MJ
28.04.23	1 ex., jag.	Asselse Heide	WHM
05.05.23	1 ex.	Hulshorsterzand	KKD

Kwartel

14.05.23	1 ex., roep.	Kerkweg, Vorchten	AH
17.05.23	1 ex., roep.	Asselse Heide	WHM

Kraanvogel

04.02.23	ca. 20 ex., vl.	Drielanden, Harderwijk	AAH
06.03.23	50 ex., vl.	Prinses Marijkelaan, Wezep	ABT
10.03.23	25 ex., vl.	Oldenallerhout, Harderwijk	LL
11.03.23	36 ex., vl.	De Hoven, Deventer	MH
16.03.23	4 ex., vl.	Slichtenhorst, Nijkerk	WHM
10.05.23	1 ex., vl.	Eekteiland, Drontermeer	MJ

Steltkluut

13.04.23	2 ex.	Trekvogelveld, Lep.plassen	JE
14.04.23	2 ex.	Kleine Praambult, OVP	JE
20.04.23	2 ex.	Grote Praambult, OVP	DM
30.04.23	2 ex.	Putterpolder	DD
03.05.23	2 ex.	Putterpolder	WHM
06.05.23	4 ex.	Oostv.dijk, Almere	JE

Bontbekplevier (> 10 ex.)

05.05.23	42 ex.	Harderbroek, Flevoland	WHM
----------	--------	------------------------	-----

Zilverplevier

26.05.23	3 ex.	Kleine Praambult, OVP	JE
----------	-------	-----------------------	----

Temmincks strandloper

04.05.23	1 ex.	De Enk - Reevediep, Kampen	BH
05.05.23	1 ex.	De Enk - Reevediep, Kampen	CS
29.05.23	2 ex.	Zeedijk, Putterpolder	PKE

© Terekruiter, met opvallend opgewipte snavel (foto: Chris Spijkerboer).

Terekruiter

30+31.05.23	1 ex., foer.	Reevediep, Kampen	Div.
-------------	--------------	-------------------	------

Bokje

04.02.23	2 ex., opvl.	De Haere, Doornspijk	JBN
04.04.23	2 ex., opvl.	Hulshorsterzand	WHM

Ringsnavelmeeuw

16.03.23	1 ex., foer.	Palestinaweg, Nijkerk	WHM
----------	--------------	-----------------------	-----

Geelpootmeeuw

01.03.23	1 ex.	Zeedijk, Polder Arkemh.	PKE
----------	-------	-------------------------	-----

© Ringsnavelmeeuw Kajzerka bij Nijkerk (foto: Wolbert Hermus).

Dwergstern

23.04.23	1 ex.	Veluwemeer, Elburg	MJ,BH
27.04.23	1 ex.	Marker Wadden, Flev.	WHM
21.05.23	2 ex.	Trintelzand, Houtribdijk, L'stad	DM

Reuzenster

13.04.23	1 ex., jag.	Havenkanaal, Elburg	MJ
16.04.23	1 ex., vl.	Veluwemeer, Elburg	MJ
23.04.23	1 ex.	omg. Abberteiland, Dro.meer	BH
23.04.23	2 ex., vl.	Duinvoet, Lelystad	DM

Witwangstern

23.04.23	1 ex.	Het Bovenwater, Lelystad	DM
03.05.23	2 ex.	Het Bovenwater, Lelystad	DM

Zomertortel

13.05.23	1 ex., vl.	Trekweg, Lelystad	DM
----------	------------	-------------------	----

Velduil

03.05.23	1 ex.	Oosterbroekerweg, Oldebroek	BH
----------	-------	-----------------------------	----

Bijeneter

27.05.23	>2 ex., vl.	Elspeetsche Heide	WHM
----------	-------------	-------------------	-----

Draaihals

23.04.23	1 ex.	Julianapad, Oostv.dijk	DM
27.04.23	1 ex.	Flevocentrale, Lelystad	DM
07.05.23	1 ex., roep.	Noorderheide, Elspeet	WHM
31.05.23	1 ex., roep.	Hulshorsterzand	WHM

Oeverpieper

12.03.23	1 ex.	Oostv.dijk, Lelystad	DM
----------	-------	----------------------	----

Rouwkwikstaart

18.04.23	1 ex.	omg. Elburgerbrug	ABT
----------	-------	-------------------	-----

Engelse kwikstaart

14+21.04.23	2 ex.	Oostv.dijk, Lelystad	DM
-------------	-------	----------------------	----

Noordse nachtegaal

09-31.05.23	1 ex., zing.	Harderbroek, Flevoland	Div.
-------------	--------------	------------------------	------

22.05.23	1 ex., zing.	Natuurpark Lelystad	JE
----------	--------------	---------------------	----

Beflijster (> 2 ex.)

14.04.23	5 ex.	Groot Zeilmeer, Uddel	WHM
----------	-------	-----------------------	-----

Buidelmees

08.04.23	1 ex., vl.	telpost Korte W., Elburg	WHM
----------	------------	--------------------------	-----

Europese kanarie

11.04.23	1 ex., M zing.	Brede Gang, Elburg	MJ
----------	----------------	--------------------	----

Grote kruisbek

01.02.23	12 ex.	Tepelbergweg, Tongeren	WHM
04-11.02.23	1-7 ex.	De Haere, Doornspijk	Div.
12.02.23	8 ex., 5V+3M	Noorderheide, Elspeet	MJ
15.02.23	13 ex.	Noorderheide, Elspeet	BH
28.02.23	2 ex.	Elspeetsche Heide, Liesberg	AJN
02.03.23	2 ex.	Wezepsche Heide	EBN
09.03.23	1 ex.	Wezepsche Heide	GJP
02.04.23	3 ex.	Tepelbergweg, Tongeren	WHM
04.04.23	4 ex.	Hulshorsterzand	WHM
02.05.23	6 ex.	Tepelbergweg, Tongeren	WHM

Grauwe gors

21.04.23	1 ex.	Polder Oosterwolde	RC+BH+WHM
----------	-------	--------------------	-----------

Benno van den Hoek

The Italian Job: mysterie mus opgelost

In het voorjaar van 2022 dook er een vreemde mus op in een tuin in Garderen. Hoewel deze gevederde vriend er uit zag als een Italiaanse mus, vroegen vogelaars en wetenschappers zich af of die identiteit wel helemaal klopte.

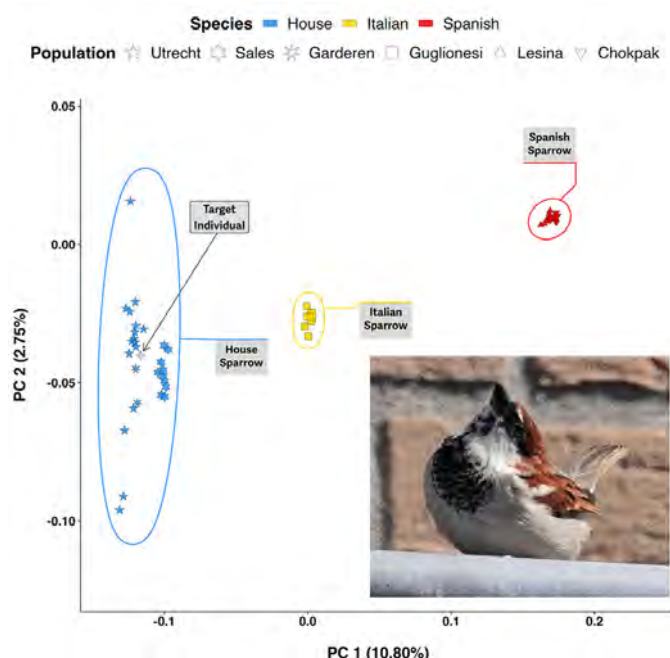
De Italiaanse mus heeft een ongebruikelijke oorsprong: de soort is het resultaat van eerdere hybridisatie tussen Huismus en Spaanse mus, met een DNA-samenstelling die een mengeling is van de twee ouderlijke soorten. Bovendien heeft recent onderzoek onthuld dat er genetische uitwisseling plaatsvindt tussen Huismussen en Spaanse mussen, waardoor alle populaties Huismussen in Europa een bepaalde hoeveelheid Spaanse mus-genen dragen (Ravinet et al. 2018). Gezien dit feit vroeg men zich af of de Garderense mus echt een zwervende Italiaanse mus was of dat deze vogel toch een Huismus was die het genetische lot had getroffen en met de juiste combinatie van genen eruitzag als een Italiaanse mus.

Om het mysterie op te lossen is DNA-onderzoek uitgevoerd op de vogel. Met alle benodigde vergunningen op zak is de vogel gevangen, gemeten, gewogen en geringd en is daarnaast een klein bloedmonster voor genomische analyse verzameld. Direct na de vangst is de vogel weer losgelaten.

M.b.v. moderne genetische technieken is het zgn. genoom van dit individu geanalyseerd. Hierdoor kon men het genoom van de vogel vergelijken met de genomen van andere mussen, waaronder (1) twee Huismussen die in dezelfde tuin in Garderen waren gevangen, (2) een populatie Huismussen uit Utrecht, (3) een populatie Huismussen uit Sales (Fra.), (4) een populatie Italiaanse mussen uit Guglionesi (Italië), (5) een populatie Spaanse mussen uit Lesina (Italië) en (6) een populatie Spaanse mussen uit Chokpak (Kazachstan).

De resultaten zijn samengevoegd in onderstaande grafiek, waarbij elk punt één individu vertegenwoordigt. Hoe dicht er een punt bij een ander punt ligt, hoe gelijkjer deze genetisch zijn. We zien daarom op de grafiek drie clusters (aangegeven door de ellipsen): één aan de linkerkant voor de Huismus (blauwe punten), één in het midden voor de Italiaanse mus (gele punten) en één aan de rechterkant voor de Spaanse mus (rode punten). Aangezien de mus uit Garderen (grijze ster) precies in het midden van het Huismus-cluster ligt, kunnen we met 100% zekerheid zeggen dat dit individu een (gewone) Huismus is! Verdere analyse kan hopelijk nog duidelijkheid geven waarom deze Huismus zoveel op zijn Italiaanse neven is gaan lijken. Een mogelijke theorie is dus dat hij een soort genetische jackpot heeft gewonnen, waarbij hij de Spaanse mus-genen draagt voor enkele kleeckenmerken, zoals de kastanjekleurige kruin.

Voor vele vogelaars, zeker ook in onze regio, een teleurstellende uitkomst. Maar wel een erg interessant geval en mooi dat er eindelijk zekerheid is over de identiteit van deze vogel (BvdH, red.).

Bovenstaande info is samengevat uit het uitgebreidere artikel op de website van Dutch Birding (www.dutchbirding.nl -> nieuwsbericht van 10 juli 2023 - Melissah Rowe et al.).
© Foto (inzet): Edwin Beijeman.

‘Intensieve landbouw belangrijkste oorzaak achteruitgang Europese vogelstand’

Foodlog.nl - 16 mei 2023

In 40 jaar is het aantal vogels in Europa met 20 miljoen per jaar afgenomen. Dat komt neer op 800 miljoen vogels, ofwel een kwart van de Europese vogelstand. De belangrijkste oorzaak zou liggen in de toename van de hoeveelheid kunstmest en pesticiden. Ook ontbossing, verstedelijking en opwarming horen in het rijtje thuis. Een groot Europees wetenschappelijk samenwerkingsverband heeft voor het eerst de directe effecten van verschillende menselijke activiteiten op de Europese vogels geprobeerd in kaart te brengen. Onder leiding van Franse onderzoekers en dankzij de medewerking van vogelorganisaties en vogeltellers (burgerwetenschappers) in tal van Europese landen kon "de meest volledige dataset ooit" samengesteld worden, zegt de Franse overheidsorganisatie CNRS in een persbericht naar aanleiding van de publicatie van de onderzoeksresultaten in PNAS. Die database bevat "37 jaar gegevens van 20.000 ecologische monitoringlocaties in 28 landen over 170 vogelsoorten".

De onderzoekers vergeleken verschillende factoren die verband houden met menselijke activiteit: de opwarming van het klimaat, verstedelijking, omvang van bosgebieden en landbouwpraktijken. Het beeld dat de onderzoekers schetsen is verontrustend. Voor een aantal soorten loopt de vermindering op tot bijna 75%. De achteruitgang is het sterkst bij insectenetende vogelsoorten. De aantallen vogels in agrarische omgevingen zijn met 57% gedaald. De onderzoekers wijten dat aan "de toename van de hoeveelheid kunstmest en pesticiden die per hectare worden gebruikt". Na de intensivering van de landbouw zien ze de temperatuurstijging als gevolg van de opwarming van de aarde als tweede oorzaak van de vogelstanddaling. Koudeminnende vogelsoorten hebben daar het meest van te lijden. Hun aantallen namen met 40% af. Warmteminnende vogels lieten een daling zien van 18%. Het aantal stadsvogels daalde met 28%. Het aantal bosvogels daalde met 18%, ondanks een toename van het Europese bosareaal.

Om de Europese vogelpopulaties te redden is een "snelle implementatie van diepgaande veranderingen en landbouwhervormingen" noodzakelijk, concluderen de onderzoekers. "Dit document draagt bij tot de grootste politieke en technische uitdaging waarmee het landbouwbeleid in Europa wordt geconfronteerd, namelijk de strijd om een evenwicht te vinden tussen de hoge productiviteit van intensieve landbouwpraktijken en de bescherming van het milieu, en de resultaten zijn daarom van cruciaal belang voor beleidsmakers, wetenschappers en het grote publiek dat zich bezighoudt met biodiversiteit en veranderingen in het aardstelsel."

25 Miljoen slachtoffers: houdt het ooit op..?!

Jaarlijks worden er in de landen rond de Middellandse Zee 25 miljoen vogels illegaal gedood. Sinds vele jaren zetten Birdlife Partners uit 28 landen alles op alles om de stroperij te stoppen. Dankzij die druk hebben regeringen nu afgesproken dat in 2030 de illegale jacht gehalveerd moet zijn. Ook worden met name jongeren gemobiliseerd om zich uit te spreken voor de bescherming van trekvogels. In de afgelopen jaren zijn al de nodige successen geboekt. Zo heeft SPNL in Libanon al ruim 1 kilometer aan mistnetten ontdekt en vernietigd.

In Spanje hebben 1500 politieagenten een training van SEO Birdlife gekregen en op Cyprus is de illegale jacht de afgelopen 20 jaar met 84% afgenomen. De Zomertortel staat symbool tijdens de campagne. Het is de enige Europese duivensoort die ten zuiden van de Sahara overwintert en twee keer per jaar het mediterrane gebied doorkruist. De soort is de afgelopen 20 jaar met 30% afgenomen.

(Bron: Vogels nr. 3 zomer 2023.)

Commentaar van de redactie:

Lees de tekst nog eens goed: pas over 7 jaar, in 2030, moet de illegale jacht gehalveerd zijn. Gehalveerd!

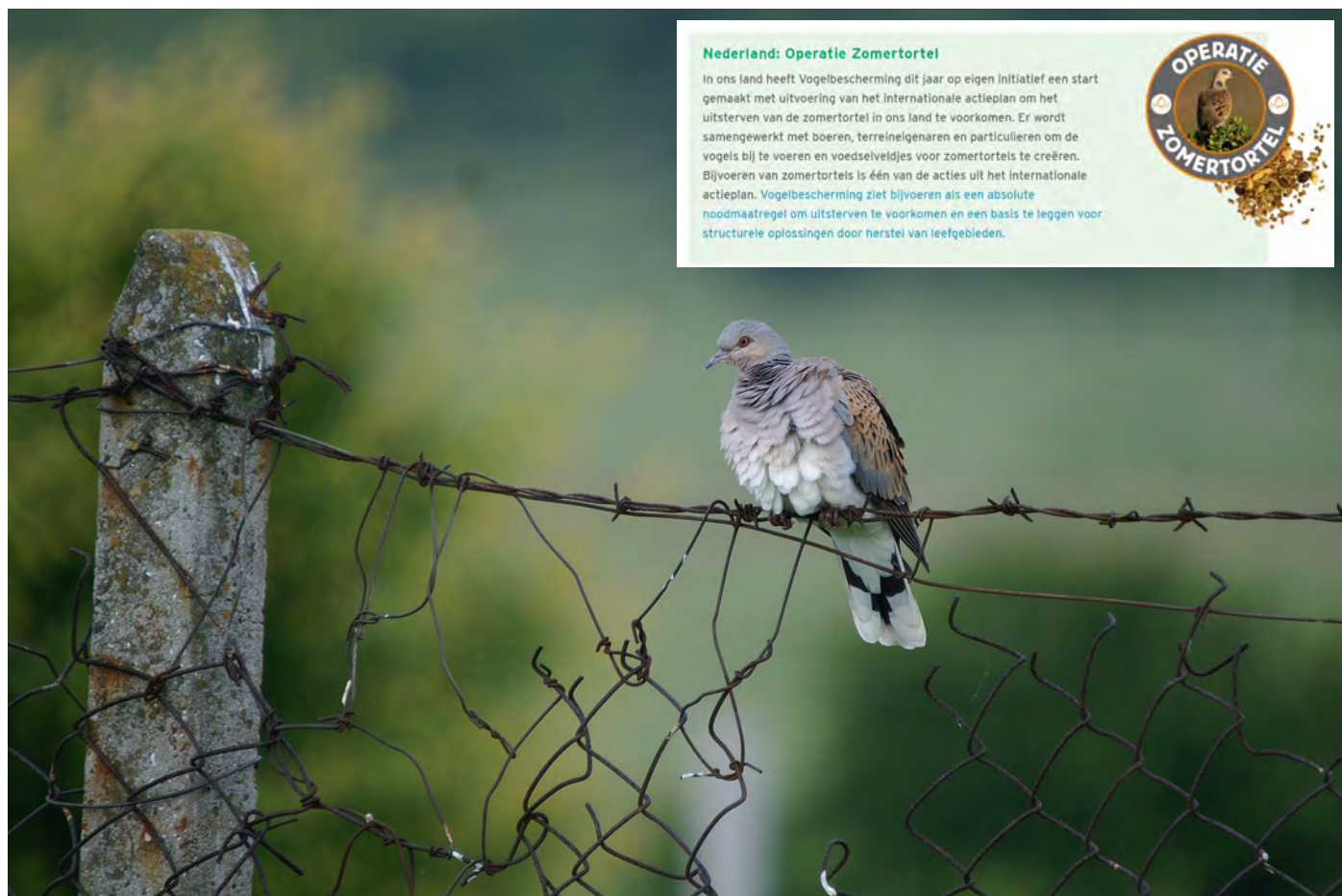
De acties van de diverse Birdlife Partners in de afgelopen jaren zijn gelukkig succesvol geweest. Mede dankzij de onvermoeibare inzet van de Zuid-Europese BirdLife Partners

dwong de Europese Commissie in 2021 een 'zero harvest regime' af. Oftewel, het stil leggen van de jacht voor komende jaren. In het najaar van 2021 vond er voor het eerst in zowel Frankrijk, Spanje als Portugal geen jacht plaats op Zomertortels. Een enorme mijlpaal, want normaal worden er in Frankrijk zo'n 30.000 afgeschoten en in Spanje naar schatting zo'n 700.000! Je mag hopen dat die schatting veel te hoog is, want je kunt je geen voorstelling maken van zo'n bizar aantal als je hier te lande moeite moet doen om zelfs maar 1 exemplaar te zien of te horen te krijgen.

Nota bene: De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) pleitte er in 2022 in Europees verband voor dat de jacht op onder meer Zomertortels weer zou worden toegestaan. De KNJV en het Europese verband van jagersorganisaties FACE wilden dat het nog maar pas in 2021 (!) ingestelde moratorium op de Zomertorteljacht weer zou worden opgeheven.

Vanwege internationaal bestaande zorgen over de Zomertortel is in 2018 in Europa een internationaal actieplan vastgesteld. Het in 2021 ingestelde moratorium is er onderdeel van. De jagersorganisaties erkennen overigens ook de noodzaak om de jacht op Zomertortels sterk te reduceren, maar vinden het huidige moratorium te rigide. Gelukkig kregen zij geen gelijk, maar het is dus nog geen gelopen race.

(Info en aantallen: website Vogelbescherming Nederland)

© Zomertortel: wordt het ooit weer een vrije vogel of blijft hij vogelvrij..? (foto: Roel Pannekoek).

Vogel crypto-rijmen

Net als in de vorige Anzers treft u hieronder weer een aantal crypto-rijmen van ons lid Just Walter aan.

Een cryptogram kent iedereen wel, waarbij de in te vullen woorden op een cryptische (verborgen) manier zijn omschreven. Just bedacht een ornithologische versie hiervan op rijm. In de omschrijving zit dus een vogelsoort verborgen.

Weet jij welke soorten er bedoeld worden? In de volgende Anser kun je het juiste antwoord checken. Eerst de oplossingen van de crypto-rijmen uit de vorige Anser:

De haan die mij onlangs betrad
was na afloop kledder nat.
[oplossing: *Waterhoen*]

Nu het zover is gekomen
dat de gaai zijn vlaamsheid is ontnomen
ben ik de enige representant
van het vlakke Vlaamse land.
[oplossing: *Jan-van-Gent*]

Geteeld in zeereep's gele grond
steekt men mij haast dagelijks in de mond.
[oplossing: *Duinpieper*]

Met mijn aangeboren bek
houd ik veelvuldig voor de gek.
[oplossing: *Spotvogel*]

Geketend ga ik door het leven;
klein en groot, 't is om het even.
[oplossing: *Grote en Kleine burgemeester*]

En dan nu weer een paar nieuwe hersenkrakers:

Raad: wat is hier aan de hand?
Mijn eerste deel lijkt veel op zand,
mijn laatste deel bouwt hoog in bomen,
het strand is waar wij samenkomen.

Getapt, geliefd bij menig een
slaapt hij, met in z'n poot een steen.

De kleur van mijn habijt is wit
van 't kloostertje waarin ik zit.

Langs sloot en meer,
langs beek en haf
loop ik de kantjes er van af.

Schicht

wit gesluiert
geruisloos op jacht
een schrille schreeuw uitend
met gehoor op scherp staande
verstopte oren. De regen gooit roet
tijd dringt met vier donzen kuikens
afhankelijk van de oogst in de herfst
onder de wintereik.
De nacht is te lang voor de veldmuis
de dag is een nacht vol muizenissen
voor de Kerkuil

Mieke Berry-Ruijgrok

Uit de dichtbundel 'Van eerstelingen en
'Verwachtingen, gesprokkelde gedichten'.

© Foto: Rini Lamboo

Mag het alstublieft volgens de regels?

Patrick Jansen – Trouw, 20 januari 2023

Geknoei, zo karakteriseert hoogleraar natuurbeschermingsrecht Kees Bastmeijer de manier waarop Nederland met het natuurbeschermingsrecht omgaat. “We maken er juridisch een potje van, in natuur en milieu”, zei hij in Trouw. En met ‘we’ bedoelde hij niet u en mij, maar de overheid.

In zijn afscheidsrede schetste de hoogleraar deze week (eind jan. '23, red.) hoe de overheid natuurbescherming uitholt in werkelijk alle stappen van de beleidscyclus: van doelen en weten achtereenvolgens naar beleid, uitvoering, rechtspraak, toezicht en handhaving naar monitoring en evaluatie, en dan alles weer opnieuw.

Bastmeijer presenteerde meer dan zestig voorbeelden waarin die cyclus werd gefrustreerd. Wetten werden versoepeld, beleid werd afgezwakt, de uitvoering stokte, rechters toetsen niet goed, het toezicht en de handhaving ontbraken, of monitoring en evaluatie bleven uit: een aaneenschakeling van uitzonderingen, geitenpaadjes, uitvluchten, kunstgrepen en laksheid.

Het lijkt een structureel probleem. Als er toestemming wordt gevraagd voor een of ander project waarvan je op je klompen kunt aanvoelen dat het niet goed is voor natuur en milieu, gaan Nederlandse overheden vaak kijken of het misschien niet tóch te regelen is, linksom of rechtsom. Natuurbescherming wordt dan niet gezien als doel, maar als een soort hindernis die creatief moet worden omzeild. Het is dus niet vreemd dat de natuurkwaliteit in Nederland onder druk blijft staan. Dat van alle habitattypen die Nederland moet beschermen 89 procent in een ongunstige of zelfs zeer ongunstige staat verkeert spreekt boekdelen.

Het staat helaas ook haaks op waar de overheid voor dient te zorgen: een gezonde leefomgeving. Ook staat die houding haaks op het zogenaamde voorzorgsbeginsel dat is vastgelegd in de Europese Habitatrichtlijn, waaraan alle lidstaten zich moeten houden. Dat houdt in dat een overheid geen toestemming mag geven voor projecten en handelingen waarbij negatieve effecten op onze natuurgebieden niet kunnen worden uitgesloten.

Bij het formuleren van wereldwijde doelen voor natuurbescherming, zoals onlangs op de biodiversiteitstop in Montreal, toont Nederland zich altijd positief en ambitieus. Maar zodra het neerkomt op concrete maatregelen, zoekt ons land vooral naar manieren om zo min mogelijk te doen, om te beginnen door zo min mogelijk afspraken concreet te maken en juridisch vast te leggen. Daardoor blijven het holle woorden en loze beloften. We willen biodiversiteit beschermen, maar we willen daar niets voor doen of laten. Die afkeer van vastlegging in regels is wellicht een reactie op de vele rechtszaken die burgerorganisaties aanspannen om de overheid te dwingen haar werk goed te doen. Overmatige uitstoot van ammoniak en stikstofoxiden, grootschalig

gebruik van pesticiden pal naast beschermde gebieden, ontwatering die zorgt voor verdroging, versturende activiteiten in natuurgebieden, lozingen van schadelijke stoffen in water, bouwprojecten op verkeerde plekken – het zijn allemaal voorbeelden van schadelijke activiteiten die de overheid toestaat, maar door burgers bij de rechtbank met succes worden bestreden, onder het motto: ‘mag het alstublieft volgens de regels?’. Dat deze organisaties zoveel rechtszaken winnen is een teken aan de wand. Al met al lijkt ‘geknoei’, zoals Bastmeijer het noemt, een te vriendelijk woord voor de houding van onze overheid. Het klinkt veel te onschuldig voor iets dat moedwillig en systematisch gebeurt. ‘Sabotage’ lijkt me een beter woord. Misschien gaat er iets veranderen nu het Rijk een Ecologische Autoriteit heeft ingesteld. Die redeneert wél vanuit de doelen en heeft de ambitie iedereen eraan te herinneren waartoe die uiteindelijk ook alweer dienen: om de natuur, onze leefomgeving en uiteindelijk ook de samenleving te beschermen.

© Juvenile Aalscholver (foto: Chris Herzog).

Bijzonder verhaal met een goed einde

Het moet niet gekker worden! Vandaag (8 aug. '23) thuisgekomen nam ik plaats achter de computer. Vanuit mijn ooghoek zag iets door het raam van de deur naar binnen kijken. Dit bleek een juveniele Aalscholver te zijn. Door de weersomstandigheden vermoeid geraakt en in mijn tuin beland, midden in een woonwijk in Wezep-zuid, niet ver van de bosrand. De vogel getracht met 'blote' handen te pakken, maar dit bleek een slecht idee. Met enkele verwondingen toch maar een handdoek gepakt en op deze wijze veilig kunnen vangen. De vogel tijdelijk in de schuur op een verhoging geplaatst. Ondertussen hadden de burens de dierenambulance al gebeld. Drie kwartier later verscheen deze instantie aan de deur. Gewapend met veiligheidsbril en zeer dikke wanten werd de vogel gepakt en in een kooi gedaan. Daarna weggereden voor een directe vrijlating of voor enkele dagen een verblijf in een vogelasiel. In ieder geval een tweede kans voor deze juveniele viseter.

Kees Rebel - De Zeis 27, Wezep

Foto achterblad - IJsvogel (Rini Lamboo ©)

Ons lid Rini Lamboo had een bijzondere ervaring met IJsvogels, vanuit een fotohut:

"Vorig jaar had ik een miniproject met Torenvalken waar ik veel pracht foto's heb mogen maken en voor dit jaar wilde ik dat met de IJsvogels gaan doen. Daarvoor legde ik de tuinhut van Arjan Troost vast op vier verschillende dagen; de eerste was in februari, de tweede in april, de derde in mei en de laatste half juli j.l. Doel was om vooral duikfoto's te maken, als ook de momenten dat de IJsvogel uit het water kwam. Gezien deze foto is dit zeer goed gelukt, naar mijn mening. Met plezier en voldoening kijk ik terug op deze bijzondere ervaringen. Het lijkt wel alsof deze vogel zijn eigen spiegelbeeld probeert aan te snijden."

